

Çoras Hedis Adlı Eserin Christiane Nord'un Çeviri Odaklı Metin Analizi Modeline Göre Değerlendirilmesi

An Evaluation of the Study Çoras Hedis According to Christiane Nord's Translation Oriented Text Analysis Model

Ahmet Kırkan

Doç. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Kürt Dili ve Edebiyatı Bölümü
Assoc. Prof. Dr., Mardin Artuklu University, Faculty of Literature, Department of Kurdish
Language and Literature
Mardin/Türkiye

ahmetkirkkan@artuklu.edu.tr

ORCID ID: 0000-0003-3885-5218

Makale Bilgisi | Article Information

Geliş Tarihi | Received: 20.07.2025

Kabul Tarihi | Accepted: 14.10.2025

Yayın Tarihi | Published: 15.12.2025

Atıf | Cite as

Kırkan, Ahmet. "Çoras Hedis Adlı Eserin Christiane Nord'un Çeviri Odaklı Metin Analizi Modeline Göre Değerlendirilmesi". *Van İlahiyat Dergisi* 13/23 (Aralık 2025), 203-222.

<https://doi.org/10.54893/vanid.1746993>

Kırkan, Ahmet. "An Evaluation of the Study Çoras Hedis According to Christiane Nord's Translation Oriented Text Analysis Model". *Van Journal of Divinity* 13/23 (December 2025), 203-222

<https://doi.org/10.54893/vanid.1746993>

İntihal | Plagiarism

Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi. This article has been reviewed by at least two referees and scanned via plagiarism software.

Web: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/vanid>

Mail: vanyuifd@yyu.edu.tr

Çoras Hedis Adlı Eserin Christiane Nord'un Çeviri Odaklı Metin Analizi Modeline Göre Değerlendirilmesi

Öz

Hadis, Müslümanlar için kutsal kitap Kur'an'ı Kerim'den sonraki en önemli kaynaktır. Peygamberin yaşadığı dönemde yazılmaya, ezberlenmeye ve nakledilmeye başlanan hadisler, peygamberin vefatından sonra hızlı ve hassas bir şekilde koruma altına alınmıştır. Hadislerin derleme çalışmalarından sonra, bu işle uğraşan âlimler, külliyattan önemli gördükleri metinleri seçmişler ve kırk hadis eserlerini meydana getirmişlerdir. Kırk hadis geleneği sekizinci yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan kırk hadis eserlerinden belki de en meşhuru İbnü's-Salâh eş-Şehrezûrî'nin (ö. 643/1245) başladığı ve İmam Nevevi'nin (ö. 676/1277) tamamladığı *el-Erba'ûne'n-Neveviyye adlı* eserdir. Süreç içerisinde, dini ilimlerin farklı dallarında kullanılan hadis seçkilerinden oluşan tematik kırk hadis kitapları da ortaya çıkmıştır. Kürtçede kırk hadis yazma geleneği yenidir. Bilindiği kadarıyla Kürtçe kaleme alınan ilk kırk hadis eserleri ancak geçen yüzyılda ortaya çıkmıştır. Bu çalışmalardan birisi de Mela Faruq Baynal tarafından yapılmış olan *Zazaca* eserdir. Baynal'ın çeşitli hadis kaynaklarından yararlanarak ortaya koyduğu hadis seçkisi alanında yapılmış ilk telif çalışmalarından biri olduğu için önemlidir. Eser, kaynak dilden Zazacaya çevrilmiş; dini mesajın, Zazalar arasında yaygınlaşması hedeflenmiştir. Çalışmanın temel konusu Baynal'ın söz konusu çevirisini nasıl yaptığını ortaya koymaktır. Eldeki eser daha önce çeviribilim açısından değerlendirilmediğinden, böyle bir çalışmaya gerek duyulmuştur. Çalışmanın amacı Baynal tarafından *Zazaca* yazılmış *Çoras Hedis* adlı eseri C. Nord'un çeviri odaklı metin analizi modeline göre değerlendirmektir. C. Nord'un çeviri modeli metin merkezli bir modeldir. Bu modelde birçok ayrıntı vardır, çalışma bu modelin temel ilkelerinden sadakat, uygunluk ve hedef odaklılık ilkelerine göre incelenmiştir. Çalışmada kırk hadis geleneğinden bahsedilmiş, Kürtçe yazılmış kırk hadis eserleri ele alınmış, konu eserdeki *Zazaca* kırk hadis çevirileri incelenmiştir. *Çoras Hedis* adlı eserde yer alan metinler, çeviribilimsel açıdan incelenmiş, sözcük seçiminde yapılan hatalar varsa belirtilmiş, alternatif çeviriler verilerek sentaktik ve semantik önerilerde bulunulmuştur. Çalışmada açıklama, inceleme, tanık gösterme, örneklendirme, karşılaştırma gibi metot ve teknikler kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Kırk Hadis, Kürtçe, Zazaca, Nord Çeviri Modeli

An Evaluation of the Study *Çoras Hedis* According to Christiane Nord's Translation Oriented Text Analysis Model

Abstract

Hadith is the most important source for Muslims after the holy book, the Qur'an. Hadiths, which began to be written down, memorised and transmitted during the Prophet's lifetime, were quickly and carefully preserved after his death. After compiling the hadiths, the scholars engaged in this work selected the texts they considered important from the collection and produced forty hadith works. Perhaps the most famous of the forty hadith studies that emerged is the study entitled *al-Arba'un al-Nawawiyya*, which was started by Ibn al-Şalâh al-Şahrazûrî (d. 643/1245) and completed by İmâm al-Nawawî (d. 676/1277). Over time, thematic books of forty hadiths, consisting of selected hadiths used in different branches of religious sciences, also emerged. The tradition of writing forty hadiths in Kurdish is new. As far as is known, the first studies of forty hadiths written in Kurdish only appeared in the last century. One of these studies is the *Zâzâkî* study by Mela Faruq Baynal. Baynal's selection of hadiths, compiled from various hadith sources, is significant as it is one of the first original studies in this field. The study has been translated from the source language into *Zâzâkî*, with the purpose of spreading the religious message among the *Zâzâs*. The main focus of this study is to reveal how Baynal carried out the translation in question. As the study in question has not previously been evaluated from the perspective translation studies, such a study was deemed necessary. The purpose of this study is to evaluate the study entitled *Çoras Hedis*, written in *Zâzâkî* by Baynal, according to C. Nord's translation-oriented text analysis model. C. Nord's translation model is a text-centred model. This model has many details, and the study has been examined according to the basic principles of this model: fidelity, appropriateness, and target-orientedness. The study mentions the tradition of forty hadiths, examines forty hadith studies written in Kurdish, and analyses the *Zâzâkî* translations of the forty hadiths in the study. The texts in the study entitled *Çoras Hedis* were examined from a translation studies perspective, errors in word choice were indicated, alternative translations were provided, and syntactic and semantic

suggestions were made. Methods and techniques such as explanation, examination, witnessing, exemplification, and comparison were used in the study.

Keywords: Hadīth, Forty Hadīths, Kurdish, Zāzākī, Nord Translation Model

Extended Abstract

Hadīth is the greatest source for Muslims after the holy book. In many cases, the hadīth is an explanatory, supportive and auxiliary source of the holy book, the Qur'an. For this reason, hadīths were highly valued, compiled and even memorised among Muslims. Hadīths, which began to be written down, memorised and transmitted during the Prophet's lifetime, were preserved more rapidly and precisely after his death. While the Prophet was still alive, hadīths were allowed to be preserved through writing, and after the Prophet's death, hadīths began to be meticulously collected, written down and memorised. Hadīth studies emerged as an independent science after the compilation studies. The collection and transmission of hadīths were subjected to very serious rules, and the hadīth scholars sifted the hadīths they would receive or transmit very strictly. Those who were engaged in this study selected the hadīths they considered important or their favourite hadīths from the hadīth literature, and as a result, 'forty hadīth' studies were created. The tradition of creating forty hadīths dates back to the early periods. In fact, in the tradition of writing or selecting forty hadīths, which can also be called a selection of hadīths, the muhaddith would collect forty hadīths that he considered important from the many hadīths he could reach in a separate collection and publish it separately. Perhaps the best known of the forty hadīth books is the forty hadīth started by Ibn Salah al-Kurdi and completed by Imam Nawawi. This study became famous as 'Nawawi's Forty Hadīth'. In the process, thematic 'forty hadīth books' consisting of selections of hadīths used as sources and evidence in different branches of religious sciences have also emerged. In madrasas, Nawawi's Forty Hadīths are mostly memorised and taught together with their commentaries. In this study, Kurdish forty hadīth books will be mentioned. Especially in regions where madrasa education is widespread, hadīth books, especially hadīth selections, are taught. Since Zāzās usually study in madrasas that teach in Kurmanj, this kind of literature has not developed among Zāzās. In recent years, similar books or translations of books taught in classical madrasas have started to be published in Zāzākī. In this study, one of the studies written in the classical genre is discussed. The purpose of the study is to analyse the study Çoras Hedis written in Zāzākī by Mela Faruq Baynal in terms of syntactic and semantic aspects. Baynal's study is not a translation or adaptation. Baynal used the hadīths of his own choice in his study, and after giving the original and translated texts of the hadīths, he commented on the hadīths. In this respect, Baynal's study is important. As mentioned in the study, before Baynal, Nawawi's commentary on the Forty Hadīths was translated into Zāzākī and published in a journal. Although Baynal's study is not the first, it is the first copyrighted study in the field of hadīth written in Zāzākī. In this study, the tradition of forty hadīths will be mentioned, the studies of forty hadīths written in Kurdish will be discussed panoramically, and the translations of forty hadīths written in Zāzākī will be analysed. Recently, studies in both Kurmanji and Zāzākī have started to be published. Especially in the Kurmanj dialect of Kurdish, many studies have been written due to the large number of madrasas. In this study, studies in Kurmanji and Zāzākī are mentioned. The boundary of the study is determined as Turkey only. The hadīths in Baynal's study have been analysed, that is, they have been compared with their original sources and compared with their Arabic originals. Since there is no hadīth collection written in Zāzākī other than the present study, the hadīths were evaluated with the original texts. This is also a limitation of the study. In the study, the study titled 'Çoras Hedis' written by Baynal was analysed translationally, errors in word choice were indicated, alternative translations were given, and syntactic and semantic suggestions were made. Care has been taken to ensure that the evaluations made are in terms of syntax and semantics. Baynal gave more importance to the integrity of meaning in his study and did not give much importance to word nuances. These were given importance in the study. The study is important since a Zāzākī study is analysed with a critical reading. In the study, methods and techniques such as explanation, analysis, witnessing, exemplification and comparison were applied. While analysing the study, it was tried not to go beyond the specified limits. It is hoped that the study will be a guide and an example for future studies.

Giriş

Kırk hadis derleme geleneği İslam dünyasında geçmişten günümüze süregelen bir uygulamadır. Arapçada *erba'un*, Farsçada *çihil hadis*, Türkçede ise *kırk hadis* olarak anılan bu gelenek, Kurmanci Kürtçesinde *çil hedîs*, Zazacada *çewres (çoras) hedîs* olarak adlandırılır.¹ Hadis külliyatlarından kırk hadisi seçmek, ilmi ve pedagojik açıdan oldukça zordur. Hadisle meşgul olanlar, kendi bakış açılarına uygun ve

¹ Değerlendirilmesi yapılan eserde *Çoras Hedis* kırk hadisi ifade etmektedir.

önemli gördükleri hadisleri derleyerek bu tür seçkiler oluşturmuşlardır. Bu seçkilerden bazıları zamanla şöhret kazanmış hatta ilgililer tarafından ezberlenmiştir. Sekizinci yüzyılın ikinci yarısından itibaren ortaya çıkmaya başlayan ve ilk zamanlarda birkaç kişi tarafından derlenmeye başlanan kırk hadis eserleri, zamanla yaygınlaşmış ve sayıları artmıştır.

İslamiyet'in farklı kültürler arasında yayılmasından sonra, birçok dilde kırk hadis eserleri görülmeye başlanmıştır. Bu dillerden birisi de Kürtçedir. Kürtçede kırk hadis geleneği, tespit edilebildiği kadarıyla, ancak yirminci yüzyılın başlarından itibaren oluşmaya başlamıştır. Kürtçenin Kurmancca diyalektini konuşan nüfusun fazlalığı, medreselerde Kurmancca ders vermenin etkisi, yazılı ve sözlü güçlü bir edebî geleneğe sahip olması gibi etmenlerden dolayı kırk hadis metinlerinin diğer diyalektlere kıyasla Kurmanccada daha yaygın olmasını sağlamıştır. Sorani kırk hadis külliyatı hakkında elde fazla bilgi olmamakla birlikte; tespit edilebildiği kadarıyla Zazacada biri İmam Nevevi'nin kırk hadis eserinin çevirisi, diğeri ise çalışmaya konu olan yazarın kendi seçkisi olmak üzere yalnızca iki adet kırk hadis çalışması bulunmaktadır. Zazacada bu tür çalışmaların yok denecek kadar az olduğu söylenebilir.

Bahse konu olan çalışma, Baynal'ın hadis kaynaklarından derlediği *Çoras Hedis* adlı eseri, Nord'un çeviri kuramındaki temel ilkeler çerçevesinde analiz etmeyi amaçlamaktadır. C. Nord'un çeviri odaklı metin analizi modeli fonksiyonel ekolün bir parçası olarak kaynak ve erek metin arasında eşdeğerlik, sadakat, uygunluk ve hedef odaklılık gibi işlevsel ögelere odaklanır. *Çoras Hedis* adlı eser bu modele göre incelenirken kaynak metin çeviri metinle birlikte karşılaştırmalı bir okumaya tabi tutulmuştur. Çeviri metni bu üç ilke bağlamında ele alınmış, eksiklik ve sorunlu ifadeler ortaya konmaya çalışılmıştır. Baynal'ın metni verildikten sonra, düzeltilmiş veya alternatif çeviri önerileri sunulmuş, mevcut ve öneri çeviriler karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir.

Zazaca yazılı alanda yeterince eser sahibi olmadığı gibi, çeviri faaliyetleri de genel olarak istenilen düzeyde değildir. Farklı dillerden Zazacaya yapılan mevcut çevirilerde dilsel ve anlamsal hatalara sıkça rastlanmaktadır. Bu bağlamda, Zazacayı merkeze alan ve Türkçe olarak hazırlanan bu çalışma, *Çoras Hedis* adlı eseri çeviri kuramı çerçevesinde değerlendirip alternatif yaklaşımlar geliştirmesi bakımından, hem Zazacanın gelişimine hem de çeviri faaliyetlerine katkı sunduğu için önemlidir.

Çalışma, *Çoras Hedis* adlı eserdeki metinlerin çeviri kuramı çerçevesinde değerlendirilmesiyle sınırlandırılmıştır. Hadisler sened ve metin olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Baynal, hadis tahricinde yalnızca hadisin geçtiği eseri belirtmiş; sened zincirinin sağlamlığı, hadisin sıhhati, rivayeti ve hangi lafızla rivayet edildiği gibi özelliklere değinmemiştir. Bundan dolayı araştırmada sadece ilk hadisin sened analizi yapılmış, diğer hadislerdeki benzer hatalara tekrar değinilmemiştir. Ağırlıklı olarak hadis metinleri üzerinde durulmuş, bu kısımdaki çeviriler analiz edilmiştir. Hadislerin sahih veya mevzû olup olmadığı konusu ise çalışmanın kapsamı dışında bırakılmıştır. Bu açıdan, çevrilen metinler, hadis ilminin kriterleri yerine çeviri kuramı esas alınarak incelenmiştir. Zazacada hadis terminolojisinin olmaması, Zazacaya çevrilen hadis eserlerinin sınırlı sayıda olması, çeviri konusunda yeterli çalışmanın olmaması, dini metinlerde genellikle Arapça terminolojinin kullanılmış olması çalışmanın temel sınırlılıklarıdır.

Çalışmada öncelikle kırk hadis geleneği ele alınmış ve Kürtçeye çevrilmiş hadis metinleri listelenmiştir. Kurmancca telif ve çeviri hadis eserleri kısaca tanıtılmış, bunların büyük çoğunluğunu İmam Nevevi'nin *Kırk Hadis* eserinin çevirilerinin oluşturduğu tespit edilmiştir. Ardından, Christiane Nord'un çeviri kuramının temel ilkeleri açıklanmış ve inceleme konusu olan *Çoras Hedis* adlı eser, bu ilkeler doğrultusunda değerlendirilmiştir. Mela Faruq Baynal hakkında kısa bir biyografik bilgi verildikten sonra, eserde yer alan çeviri metinler tek tek incelenmiştir. Her hadiste öncelikle Baynal'ın Zazaca çevirisi aktarılmış, ardından metnin Türkçe karşılığı verilerek çevirinin sorunlu yönleri ortaya konulmuştur. Çevirilerde ekleme ve çıkarma örnekleri belirlenmiş, problemleri ifadeler Zazaca olarak yeniden çevrilmiştir. İncelenen her metin, sadakat, uygunluk ve hedef odaklılık ölçütleri çerçevesinde analiz edilmiştir.

1. Kırk Hadis Geleneği

Kırk hadis geleneğinin ortaya çıkması ve gelişmesi, Peygamber'in 'ümmetimden kırk hadis ezberleyeni, Allah fakih olarak diriltir' hadisine dayanmaktadır.² Sıhhat açısından zayıf olan bu hadis, kırk hadis literatürünün oluşmasında önemli bir rol üstlenmiştir. Peygamberin müjdesine muhatap olmak isteyen birçok kişi kırk hadis eseri yazmıştır. Bu geleneğin ilk örneğini Abdullah bin Mübarek (ö. 181/797) vermiştir. Ardından Muhammed b. Eslem et-Tûsi (ö. 242/856), Hasan b. Süfyan (ö. 303/915), Ebu Bekr el-Âcurrî (ö. 360/977), Darekutnî (ö. 385/995), Hâkim en-Nisabûrî (ö. 405/1014), Ebu Nuaym el-İsfahanî (ö. 430/1038), Ebu Abdurrahman es-Sülemî (ö. 412/1021), Ebu Osman es-Sabûnî (ö. 449/1057), el-Münzirî (ö. 656/1258) ve İbn Hacer (ö. 852/1449) gibi âlimler kırk hadis yazma ve derleme alanında bu geleneği sürdürmüşlerdir.³ Kalaç'ın naklettiği üzere İmam Nevevi kendi döneminde kırk hadis yazımıyla uğraşan on iki kişiden bahsederken;⁴ Karahan, Arapça kırk hadis yazarların sayısını 193 olarak tespit etmiştir. Diğer dillerde yazılan kırk hadisler de göz önüne alınırsa bu sayının çok daha fazla olacağı söylenebilir.

İbnü's-Salâh eş-Şehrezûrî'nin derlediği yirmi altı hadisin, Nevevi tarafından kırk ikiye tamamlanmasıyla oluşan *el-Erba'ûn* adlı eser bu alandaki en meşhur eserlerdendir. Nevevi'nin eseri tematik kırk hadis anlayışının da temelini oluşturmuştur. Zamanla farklı konuları içeren kırk hadis seçkileri ortaya çıkmıştır. İslam'ın şartları, Kur'an'ın faziletleri, siyaset, hukuk, cihad, bölge veya şehri medh veya zem eden kırk hadis seçkileri vardır. Müellifleri bilinen eserlerin yanı sıra, anonim olarak derlenmiş çok sayıda eser bulunmaktadır. Bazı âlimler kırk hadisle yetinmeyip, yüz hadisin (veya daha fazla sayıda hadisin) bir araya getirildiği derlemeler de kaleme almıştır.⁵

1.1. Kürtçede Kırk Hadis

Kürtçe kırk hadis metinlerinin ortaya çıkışı büyük ölçüde 20. yüzyılda olmuştur. Xelife Yusuf, Kamiran Ali Bedirxan, Mele Ebdurrehim Timurtaş, Mehmet Ali Arslan gibi isimler hadis çevirileri/derlemeleri yapmışlardır.⁶ Geç başlayan hadis tercüme faaliyetleri, yoğun bir çalışmayla kısa sürede çok yol almıştır. Bu sürecin sonucunda Kurmanccada birçok telif ve çeviri hadis eseri ortaya çıkmıştır.

M. Said Dündar, İmam Nevevi'nin eserini *Pertewa 40 Hedîsan* adıyla Kurmanccaya çevirmiş ve bu çeviriye bir de şerh ekleyerek, eseri daha geniş bir muhtevayla sunmuştur.⁷ Selman Dilovan, İmam Nevevi'nin eserini *Çil Hedîs* adıyla Kurmanccaya çevirmiştir.⁸ Ahmed Afşin ve Zeynelabîdîn el-Amîdî, Nevevi'nin eserini *Tercuma Hedîsa Erbeîna İmam Newewî* adıyla Kurmanccaya çevirmişlerdir.⁹ Dündar'ın eseri hacimce büyük olsa da bahsedilen eserler İmam Nevevi'nin eserinin tercümesidir.

Kırk hadis geleneği İmam Nevevi'nin kırk hadis eserinin çevirisiyle sınırlı kalmamıştır. Molla Burhan Tarînî, çeşitli kaynaklarından seçtiği kudî hadisleri bir araya getirerek *Çil Hedîsên Qudsî* adıyla yayımlamıştır.¹⁰ Tehsin İbrahim Doskî, İmam Nevevi'nin eserini *Çil Hedîsên İmam Newewî Wergêran û Şrovekirin di Gel Temamiya wan ya İbn Recebê Henbelî* adıyla Kürtçeye çevirmiştir.¹¹ Doskî'nin çalışması kırk hadis eserinin İbn Receb Hanbelî şerhiyle birlikte sunulması bakımından önemlidir. Bayram

² Bu hadis Aclûnî'nin belirttiği üzere zayıf hatta sabit olmayan bir hadistir. Kırk hadis yazımında güdüleyici etkisinden dolayı bu hadise yer verilmiştir. bkz. İsmail b. Muhammed b. Abdulhadi el-Aclûnî, *Keşfu'l-hafâ ve'l-müzilü'l-İlbâs* (Beyrut: Mektebetu'l-Asriyye, 2000). 2/292-293 (No. 2465).

³ Rıdvan Kalaç, "el-Ermeyûnî (ö.958/1551) ve İhlâs Süresi'nin Faziletine Dair Kırk Hadisi", *e-Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi/Journal of Oriental Scientific Research (JOSR)* 10/4 (22) (Aralık 2008), 1276-1305.

⁴ Kalaç, "el-Ermeyûnî (ö.958/1551) ve İhlâs Süresi'nin Faziletine Dair Kırk Hadisi". 1279.

⁵ Abdülkadir Karahan, "Kırk Hadis", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2022), 25/469-473.

⁶ Bayram Kanarya, "Kürtçe Telif Edilen Hadis Müktesebatı Üzerine", *Kürtçede İslami İlimler* (Van: Peywend Yayınları, 2021). 95-96.

⁷ M. Said Dündar, *Pertewa Çil Hedîsan* (İstanbul: Nûbihar Yayınları, 2012).

⁸ Selman Dilovan, *Çil Hedîs* (İstanbul: Nûbihar Yayınları, 1999).

⁹ Mela Ahmet Afşin - Mela Zeynelabîdîn el-Amîdî, *Tercuma Erbeîna İmam Newewî* (Diyarbakır: Mektebetu Seyda, 2016).

¹⁰ Molla Burhan Tarînî, *Çil Hedîsên Qudsî* (Diyarbakır: Mektebetu Seyda, 1435).

¹¹ Tehsin İbrahim Doskî, *Çil Hedîsên İmam Newewî Wergêran û Şrovekirin di Gel Temamiya Wan Ya İbn Recebê Henbelî*, (y.y. 2011).

Kanarya'nın Kürtçe hadis literatürünü geniş bir çerçevede ele aldığı çalışmasının işaret ettiği gibi, bu alanda birçok telif ve çeviri eser mevcuttur.¹²

Zazaca'ya yapılan hadis çevirileri oldukça sınırlı sayıda olup, bu alandaki ilk çalışmalardan biri Ahmet Kırcan tarafından gerçekleştirilmiştir. Kırcan, İmam Nevevi'nin eserini Zazacaya çevirmiş ve bu çalışma *Nûbihar* dergisinde yayımlanmıştır.¹³ Çalışmada Arapça asıl metne yer verilmemiş; yalnızca hadislerin sened bölümleri hariç, metinlerin Zazaca çevirileri sunulmuştur. Arapçadan Zazaca'ya yapılan bu çeviri, türünün ilk örneği olması bakımından dikkate değerdir.

1. C. Nord'un "Çeviri Odaklı Metin Analizi" Kuramı ve Çoras Hedis

1.1. Çeviribilim ve C. Nord'un Kuramı

Çeviri, kültürlerarası bilgi aktarımını mümkün kılan bir bilim dalıdır.¹⁴ Çeviri çalışmalarına yön veren pek çok kuramsal yaklaşım ortaya konmuştur. Anlam teorisi, bağıntı kuramı, polisistem teori, manipülasyon teorisi, skopos teorisi, söz-eylem teorisi, fonksiyonel teori bunlardan bazılarıdır.¹⁵ Bu kuramlardan bazıları anlamı ve metnin işlevini öncelerken bazıları kaynak metne bağlı kalmayı esas almaktadır. C. Nord'un yaklaşımı çeviri odaklı metin merkezli bir modeldir. Bu modelde kaynak dilden erek dile, erek dilden kaynak dile çeviri süreci önem taşır. Nord'a göre çeviri süreci üç temel aşamadan oluşur: analiz, transfer ve sentez. Analizde kaynak metin incelenir, transferde içerik ve yapı erek dile aktarılır, sentezde ise erek metin oluşturulur.¹⁶ Nord, çeviri sürecinde üç farklı amaçtan söz eder. Bunlar; çevirmenin amaçladığı genel sonuç, erek metnin iletişim açısından ulaşmak istediği işlev, kullanılan çeviri stratejisinin amacıdır. Her alıcı, erek metni kültürel birikimi, ihtiyaçları ve beklentileri doğrultusunda anlamlandırır.¹⁷

Nord, çevirmenin metnin göndericisine ve alıcısına karşı yükümlülük taşıdığını vurgular ve bu yükümlülüğü *sadakat* kavramıyla tanımlar.¹⁸ Sadakat çelişkiyi önleme, profesyonellik ve gerçekçilik olarak tarif edilir. Hedef odaklılık, kaynak metin çözümlemesinin merkezinde yer alır. Metnin yorumlanması, gerektiğinde uyarlanması ve yapısal dönüşümlere tabi tutulması, çeviri hedefine uygun gerçekleştirilmelidir. Nord, metnin alıcı tarafından anlaşılabilir ve erişilebilir olmasını hedef olarak görür. Ona göre anlaşılabilirliğin temel unsurları; gönderici, göndericinin amacı, alıcı, kanal, erişim yeri, erişim tarihi, erişim motivasyonu ve metnin fonksiyonudur. Çevirinin amacına ulaşabilmesi için kim (gönderici), niçin (göndericinin amacı), kim için (alıcı), nasıl (kanal), nerede (erişim yeri), ne zaman (erişim zamanı), ne amaçla (motivasyon) ve hangi fonksiyonla sorularının cevaplanması gerekir.¹⁹

Gönderici, metin yoluyla başkalarına bir mesaj gönderip onları etkilemeye çalışan kişidir.²⁰ Göndericinin kimliği ve amacı, çeviri sürecinin temel belirleyicilerindedir. Hadis metinlerinde asıl gönderici Peygamber'dir. Peygamber, sözlü, yazılı ya da takriri yollarla insanların doğru yola yönelmelerini hedeflemiştir. Eserde Baynal, Peygamber'den çevirdiği hadisleri Zazaca konuşan kitleye ulaştırmakta ve çeviri yoluyla bir mesaj iletmeyi amaçlamaktadır.

Niyet, metnin arkasındaki güçtür ama metnin amacı, alıcının beklentileri ve kültürel duruma şekillenir. Göndericinin mesajı, göndericinin niyetini yansıtmakla birlikte, bu niyet her zaman metnin bütün amacını kapsamayabilir.²¹ Baynal, metni Zazacaya çevirmekle Peygamber'in mesajını Zazalara ulaştırmaya

¹² Kanarya, "Kürtçe Telif Edilen Hadis Müktesebatı Üzerine". 93-119.

¹³ Ahmet Kırcan, "Çewres Hedîs", *Nûbihar* 118 (2012).

¹⁴ Ziyattin Yıldırımçakar, *Wergêr Wek Kirineke Çandî* (Van: Peywend Yayınları, 2021). 17-19.

¹⁵ Sami Çeliktas, *Wergêr Edebî Di Kurdî De: Dahûrandinek Li Dor Modela Wergêrê Ya Christiane Nordê* (Bingöl: Bingöl Üniversitesi Yaşayan Diller Enstitüsü, Doktora Tezi, 2024). 28.

¹⁶ Çeliktas, *Wergêr Edebî Di Kurdî De: Dahûrandinek Li Dor Modela Wergêrê Ya Christiane Nordê*. 109.

¹⁷ Rade Gundis Stolze, *Çeviri Kuramları -Giriş-* (İstanbul: Değişim Yayınları, 2013). 124.

¹⁸ Stolze, *Çeviri Kuramları -Giriş-*. 227.

¹⁹ Sami Çeliktas, M. Zahir Ertekin, "Dahûrandina Wergêrê Kurdî Ya Heft Haikûyên Jack Kerouac Li Dor Modela Analîza Tekstê Ya Wergêr-Navend a Christiane Nordê", *Kurdiyat* 10 (2024); Stolze, *Çeviri Kuramları -Giriş-*. 230-231.

²⁰ Christiane Nord, *Text Analysis in Translation, Theory Methodology, And Didactic Application of a Model For Translation-Oriented Text Analysis* (Amsterdam: Amsterdamer Publikationen zur Sprache und Literatur, 1991). 42; Çeliktas, *Wergêr Edebî Di Kurdî De: Dahûrandinek Li Dor Modela Wergêrê Ya Christiane Nordê*. 231-232.

²¹ Zuzana Raková, *Çeviri Kuramları* (Dijital: Yusuf Polat Yayınevi, 2016). 112-113.

çalışmıştır. Dolayısıyla metnin amacı, asıl gönderici olan Peygamber'in mesajını korumak ve bunu Zazaların anlayabileceği bir biçimde sunmaktır. Çevirmen yalnızca iki dil arasında değil, iki kültür ve iki bağlam arasında işlevsel bir uyumu sağlamaktadır.²² Baynal, dini-kültürel bir aktarımla göndericinin niyeti ile metnin işlevi arasında köprü kurmuştur.

Alıcı, göndericinin mesajının muhatabıdır. Alıcı pasif bir konumda değil, metni kendi bilgi birikimi, kültürel arka planı, ihtiyaçları ve beklentileri doğrultusunda anlamlandıran bir öznedir.²³ Hadis metinlerinin alıcıları inananlardır. Zazaca çeviride alıcı kitlesi Zazaca bilen inananlardır.

Göndericiden gelen mesaj sözlü veya yazılı bir kanalla alıcıya ulaşır. Kanal, mesajın fiziksel iletim aracını ifade ederken; *erişim yeri* mesajın alıcıya ulaştığı ortamı belirtir. Kanalın yazılı olması, mesajın daha kalıcı ve erişilebilir hale gelmesini sağlar. Metnin kim tarafından, nerede ve hangi koşullarda aktarıldığı gibi unsurlar da mesajın *erişim koşullarını* belirler.²⁴ Hadisler, sözlü kanaldan süreç içerisinde yazılı kanala geçmişlerdir. Baynal'ın eseri yazılı bir kanal üzerinden hedef kitleye ulaşan bir metindir.

Mesajın aktarılma zamanı *erişim tarihiyle* ifade edilir.²⁵ *Erişim yeri* de mesajın alıcıya nerede ve hangi ortamda ulaştığını belirtir. Bu tür veriler, çevirmenin erek metni oluştururken dikkate alması gereken işlevsel parametrelerdendir. *Çoras Hedis* eserinde erişim yeri ve erişim tarihi bellidir.

Erişim motivasyonunu mesajın kim tarafından, ne amaçla ve neyi harekete geçirmek için gönderildiğini ifade eder.²⁶ Hadis metinlerinin erişim motivasyonu, genel olarak İslami yaşam biçimini teşvik etmektir. *Çoras Hedis*'in erişim motivasyonu ise hedef kitlede dinî farkındalık oluşturmak ve Zazaca'nın bu tür metinlerde kullanımını yaygınlaştırmaktır.

Konu, içerik, iddia, metnin kompozisyonu, söz dizimi vb metin içi unsurları meydana getirir.²⁷ Nord'un çeviri kuramı, bu metin içi unsurları da dikkate alan kapsamlı ve çok boyutlu bir model sunar, bu kuramı bir çalışmada ifade etmek mümkün değildir. Çalışmada kurama ait temel ilkeler seçilerek, *çeviride* bu ilkelerle örtüşen yönler ortaya konulmuştur. Aşağıda Nord'un kuramında öne çıkan üç temel parametre (sadakat, uygunluk ve hedef odaklılık) esas alınarak bir değerlendirme yapılmıştır. Bu üç temel ölçüt üzerinden her bir hadisin çevirisi ele alınmış, Baynal'ın çeviri tercihleri söz konusu çerçevede analiz edilmiştir. Teorik çerçevede kaynak verildiğinden aşağıda tekrarlanmamıştır.

1.2. Çoras Hedis Adlı Eserin Çeviri Odaklı Metin Analizi

Mela Faruq Baynal, 1972 yılında Bingöl merkeze bağlı Arçug (Alatepe) köyünde dünyaya gelmiştir. İlk öğrenimini köyde tamamladıktan sonra, 1984-1989 yılları arasında medrese eğitimine devam etmiştir. Ortaokul ve lise öğrenimini dışarıdan bitiren Baynal, bir süre Suriye'de eğitimine devam etmiş, ardından Türkiye'ye dönmüştür. 2004 yılından itibaren Bingöl'de imam-hatip olarak görev yapmaktadır.²⁸ Baynal, farklı dillerde dini içerikli çalışmalar kaleme almaktadır. Şu ana kadar yayımlanmış üç eseri bulunmaktadır.

Çoras Hedis adlı eser 2021 yılında Vir Yayınları'ndan çıkmıştır. Eserde hadis kitaplarından seçilmiş kırk adet hadis bulunmaktadır. Eserin giriş bölümünde her konudan bir hadisin seçildiği ifade edilmektedir. Baynal'ın hadislerini kendisinin seçtiği bu eser, klasik kırk hadis yazma geleneğine uygundur. Zazaca çevirilerinden sonra, *izehet* başlığı altında açıklamalarda bulunmaktadır.

Çeviri odaklı metin analizi kuramında konu ve içerik merkezi bir öneme sahiptir. Konunun belirlenmesi, kaynak metnin hangi alana ait olduğunu ve neyi ele aldığını ortaya koyar. Bu tespit, çevirmenin doğru terimleri seçmesi, uygun bir üslup kullanması ve hedef metinde bütünlüğü sağlaması açısından kritiktir. İçerik ise konunun metin içinde nasıl işlendiğini, yani mesajların hangi anlam örgüsüyle

²² Raková, *Çeviri Kuramları*. 170.

²³ Çeliktas, *Wergera Edebî Di Kurdî De: Dahûrandinek Li Dor Modela Wergerê Ya Christiane Nordê*. 113.

²⁴ Çeliktas, *Wergera Edebî Di Kurdî De: Dahûrandinek Li Dor Modela Wergerê Ya Christiane Nordê*. 113-114.

²⁵ Raková, *Çeviri Kuramları*, 171; Çeliktas, *Wergera Edebî Di Kurdî De: Dahûrandinek Li Dor Modela Wergerê Ya Christiane Nordê*. 115-116.

²⁶ Çeliktas, *Wergera Edebî Di Kurdî De: Dahûrandinek Li Dor Modela Wergerê Ya Christiane Nordê*. 115.

²⁷ nord, *Text Analysis in Translation, Theory Methodology, And Didactic Application of a Model For Translation-Oriented Text Analysis*. 30; Çeliktas, *Wergera Edebî Di Kurdî De: Dahûrandinek Li Dor Modela Wergerê Ya Christiane Nordê*. 115-123.

²⁸ Mela Faruq Baynal, *Çoras Hedis* (İstanbul: Neşirxaneyê Vir, 2021). 4.

aktarıldığını gösterir. Çeviride içeriğin doğru aktarılması, anlam kaybının önlenmesi ve metnin erek dilde işlevsel hale gelmesi için gereklidir. İçerik aktarılırken sadakat, hedef odaklılık ve uygunluk kriterleri ön plana çıkar. Ayrıca metnin hangi bağlamda üretildiği, yazarın niyeti, çevirmenin bu niyeti doğru anlayıp anlamadığı ve hedef dile uygun biçimde aktarıp aktarmadığı da dikkate alınır. Böylece konu, içerik ve niyet gibi yapıtaşları; çevirmenin sözcük seçimi, dilsel olanakları ve sentaktik düzenlemeleri üzerinden, Nord'un işlevsel yaklaşımı çerçevesinde değerlendirilir. C. Nord'un kuramında öncelediği kavramlardan birisi de eşdeğerliktir. Nord, çevirmenin metne sadakatini, özgür olmasını veya eşdeğerli bir şekilde çeviri yapmasını tartışır. Eşdeğerlik, göreceli bir kavramdır ve metnin amacına göre değişir. Çevirmen, hem kaynak metne hem de hedef kitlenin beklentilerine sadakat göstermek zorundadır.²⁹ Çalışmada bazı hadislerde, Nord'un çeviri modeli konu ve içerik açısından, bazı hadislerde ise sözcük seçimi, dilsel olanaklar ve sentaktik tercihler açısından ele alınmıştır.

Birinci hadiste³⁰ müminlerin temel vasıflarından bahsedilmiştir.³¹ Seneddeki (rivayet zinciri)³² عن رسول الله صلى الله عليه وسلم ifade 'Gureyê vateyê Ebu Hureyre (r.a.), Hz. Pêğemberi (a.s.) yo hedisê xu dî ina vat' (Ebu Hureyre'nin (r.a.) dediğine göre, Hz. Peygamber (a.s.) bir hadisinde şöyle dedi) biçiminde çevrilmiştir. Sened kısmında anlamsal çeviri, metin kısmında sözcüksel çeviri tercih edilmiştir. Senedin 'Seke Ebu Hureyre ra rîwayet bîyo: Resûlê Homayî (s.a.w) vato' (Ebu Hureyre'den (r.a.) rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (a.s.) şöyle demiştir) şeklinde çevrilmesi daha uygundur. Hadisin başında kullanılan harfi ceri, روى (rivayet etti) veya نقل (nakletti) fiillerini zımnen içermektedir. Fiil روى + عن şeklindeyse 'aktarmak, nakletmek'³³ eğer fiil نقل + عن şeklindeyse '-den nakille' anlamlarında kullanılır.³⁴

İkinci hadiste,³⁵ bir bedeviyle Peygamber arasındaki biat süreci anlatılmaktadır.³⁶ Metin 'Ino merdim wexton ra pey nêweş kuweno u Hz. Pêğemberi ra biate xu têpiya wazeno, qasidê Homay zi qebul nêkeno' (Bu adam bir süre sonra hastalanır ve Hz. Peygamberden biatını geri vermesini ister, Allah'ın elçisi bunu kabul etmez) ifadesi asıl Arapça metinde bulunmamaktadır. 'Ino merdim wexton ra pey' ifadesi metne eklenmiştir. Metne dışsal unsurlar katmak sadakat ilkesini zedelemektedir. Hadis metninde geçen *Medine* ifadesi ise çeviride verilmemiştir. Bağlamın doğru kurulabilmesi için, yer isminin mutlaka korunması gerekir. Metinde geçen وعك ifadesi *hastalandı* şeklinde çevrilmiştir. Hastalanan her kişi anlaşmayı bozmayacağından, bu ifadenin 'rahatsızlık duydu, keyfi kaçtı' şeklinde çevrilmesi daha uygundur.³⁷ Metnin 'Ereb, Medîne de (bîatî ra) nerehet bî, ame Resûlê Homayî hete û va: Ey Resûlê Homayî bîatê min pey de bide min' (Arabi, Medine'de vermiş olduğu biattan dolayı rahatsız oldu ve Allah Resulü'ne gelerek Ey Allah Resulü bana biatımı geri ver dedi) biçiminde çevrilmesi daha uygundur. Son cümle 'Bajarê Medina, lêsuniya xu erzena, pakiya xu zi mîhafaže kena.' (Medine şehri pisliklerini atıp temizliklerini koruyor) şeklinde çevrilmiştir. Burada *körük*³⁸ anlamına gelen ve anlatıma derinlik kazandıran الكير sözcüğüne çeviride yer verilmemiştir. Çevirinin 'Bajarê Medine sey pifik, pîsîya xo erzena û pakîya xo seveknena' (Medine şehri bir körük gibi pisliklerini atıp temizliklerini koruyor) şeklinde olması gerekmektedir.

Üçüncü hadiste³⁹ birlikte yaşama kültürü anlatılmaktadır.⁴⁰ Hadisin ilk kısmı 'fiyeto ki weşê yi nêşino, şarê bajari teklîfê cî kerd' (onun hoşuna gitmeyen bir fiyatı, şehir halkı ona teklif etti) şeklinde çevrilmiştir.

²⁹ Nord, *Text Analysis in Translation, Theory Methodology, And Didactic Application of a Model For Translation-Oriented Text Analysis* . 25-34.

³⁰ Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre (Yezîd) b. Musa Tirmizî, *Câmi'u't-Tirmizî*, nşr. Salih b. Abu'l-Aziz b. Muhammed b. İbrahim Al eş-Şeyh (Riyad: Daru's-Selam li'n- Neşr, 1999). "İman", 12 (No. 2627).

³¹ Baynal, *Çoras Hedîs*. 12.

³² Abdulmacid el-Ğewri, *Mu'cemu'l-mustelehati'l-hedis* (Dimeşq-Beyrut: Daru İbni Kesir, 2007). 406-407.

³³ Serdar Mutçalı, *Arapça-Türkçe Sözlük* (İstanbul: Dağarcık, 2013). "rewa", 388.

³⁴ Ebü't-Tâhir Mecdüddîn Muhammed b. Ya'küb b. Muhammed Fîrûzâbâdî, *el-Kâmûsü'l-muḥîṭ* (Beyrut: Daru'l-Marife, 2011). "neqele", 1311-1312.

³⁵ Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm Buhârî, *Sahîh'u'l-Buhârî*, nşr. Muhammed Alî el-Kutb ve Hîşâm el-Buhârî (Beyrut: el-Mektebetu'l-Asriyye, 2008). "Ahkam", 45 (No. 7209).

³⁶ Baynal, *Çoras Hedîs*. 14.

³⁷ Fîrûzâbâdî, "weeke", 1408.

³⁸ Şaban Şenates, *Ferhengê Zazakî* ed. Ahmet Kırcan, (İstanbul: Nûbihar, 2022). "pifik", 1373.

³⁹ Buhârî, "Enbiya", 36 (No. 3414).

⁴⁰ Baynal, *Çoras Hedîs*. 16.

Kaynak metinde fiil edilgen formda gelmiştir ve 'şehir halkı ona teklif etti' ifadesi de bulunmamaktadır. Metnin 'çîyo ke weşê ey nêşî deya' (hoşuna gitmeyen bir şey verildi) şeklinde çevrilmesi daha uygundur. Bu ifade anlam ve yapı bakımından kaynak metne daha sadık kalmakta ve edilgen yapıyı korumaktadır. Çeviride Hz. Peygamber'e salavat ifadelerinde bir standart yoktur. Baynal hem (a.s.) şeklini hem (s.a.s.) şeklini kullanmaktadır. Çevirilerde terminolojik tutarlılık büyük önem taşır, bunun için kullanılan salavat ifadesi tüm metinde sabit olmalıdır. Son kısımda 'Benateyê Pêğemberonê Homay dı hemberi u pilti mekerên' (Allah'ın peygamberleri arasında kıyaslama ve büyüklük yapmayın) ifadesinde kullanılan فضل üstünlük, öncelik, kıyas gibi anlamları içeren fiilin anlam derinliği çeviride yeterince verilmemiştir.⁴¹ Metnin 'Beyntarê Peyxemberanê Homayî de qiyas mekerê (yewî, yewî ser ra megîrê)' (Allah'ın peygamberleri arasında kıyas yapmayın (birini ötekenden üstün tutmayın) şeklinde olması daha uygun olurdu. Bu yapı, semantik düzeyde kaynak metni daha doğru ve kapsayıcı bir biçimde yansıtmaktadır.

Dördüncü hadiste⁴² cahiliye dönemindeki bazı değerlerin ilgası anlatılmaktadır.⁴³ Çeviri hedef odaklı olmakla birlikte, metne sadakat ve uygunluk bakımından çeşitli sorunlar barındırmaktadır. Metnin ilk cümlesi 'Ey gelê insonon! Homay şıma ra rişê cahilti u fexırkerdışê pilonê xu darıt wera' (Ey insanlar! Allah sizden cahiliyenin tümörünü ve büyüklerinizle övünmeyi kaldırmıştır) şeklinde çevrilmiştir. Metindeki عبء الجاهلية ifadesi, *rişê cahilti* (cahiliyenin tümörü) şeklinde çevrilmiştir. Ancak عبء sözcüğü *yük, ağırlık* anlamlarını taşımakta olup;⁴⁴ *tümör* gibi çağrışımlı ağır bir sözcükle çevrilmesi metnin bağlamından uzaklaşmasına neden olmuştur. Bu kısmın *barê cahilîye* (cahiliyenin yükü) şeklinde çevrilmesi bağlamsal uygunluk açısından daha isabetlidir. Metnin devamında 'İnson cayê Homay dı, dı sınıfı yê' (Allah'ın yerinde insanlar iki kısımdırlar) şeklinde çevrilen ifade, metne eklenmiştir. İfadenin 'İnsanî di qisimî yê' (İnsanlar iki kısımdırlar) biçiminde sadeleştirilmesi, kaynak metnin sınırları içinde kalmayı sağlayacaktır.

Beşinci hadisin⁴⁵ senedinin çevirisi, yapısal ve anlamsal eksiklikler içermektedir.⁴⁶ Baynal metni 'Ebu Hureyre (r.a.), qasidê Homay ra ina riwayet keno' (Ebu Hureyre (r.a.), Allah Resulü'nden şöyle rivayet ediyor) şeklinde şimdiki zaman kipinde aktarmış ve عـ harfi cerinin zimni anlamı verilmemiştir. Sened kısmı 'Seke Ebu Hureyre ra rîwayet bîyo: Resûlê Homayî (s.a.w) vato' (Ebu Hureyre (r.a.) rivayet edildiğine göre, Allah Resulü (s.a.v.) şöyle demiştir) şeklinde çevrilmesi daha uygundur. Metin 'Allah ne suretinize ne de mallarınıza bakar' cümlesi, Baynal tarafından 'Bêşek Allah nê oniyeno surete şıma ra nê zi oniyeno malê şıma ra' biçiminde çevrilmiştir. Kullanılan 'ne..ne' bağlacı, kaynak metnin lafzî yapısına uygun düşmemektedir. Arapça metindeki 'إِنَّ اللَّهَ لَا يَنْظُرُ إِلَى صُورِكُمْ وَلَا إِلَى أَمْوَالِكُمْ' ifadesi 've..ve' kalıbıyla karşılanmalı ve çeviri 'Bêşik Ellah suretan û malanê şıma ra nêewnenon' (Allah sizin suretlerinize ve mallarınıza bakmaz) biçiminde olmalıdır. Arapçada çoğul formda olan *suret* sözcüğü çeviride tekil kullanılmıştır. Çevirmen metne semantik düzlemde yaklaşarak erek dile daha uygun ve anlaşılır bir çeviri yapmaya çalışmıştır ancak kutsal metinlerde biçimsel sadakat ve kavramsal denge esastır. Çeviride metne sadakat yerine hedef odaklılık öncelenmiş, bu tercih bağlam bütünlüğünü ve çeviri doğruluğunu zedelemiştir.

Altıncı hadiste⁴⁷ Allah ve Peygamber sevgisi işlenmektedir.⁴⁸ Çeviri, genel hatlarıyla metne sadık kalmış ve anlamı başarıyla yansıtmıştır. Metnin son cümlesinde geçen 'Tı tor sinayê xu yê' (Sen sevdiğinle berabersin) ifadesi, Allah ve Resulü'ne yapılan göndermeyle birlikte düşünüldüğünde, 'Ti sîneyayanê xo ya pîya yê' (Sen sevdiğinle berabersin) biçiminde, çoğul yapıyı koruyacak şekilde çevrilmesi anlam bütünlüğü açısından daha uygun olacaktır.

⁴¹ Fîrûzâbâdî, "fedele", 1001.

⁴² Tirmizî, "Tefsiru'l-Qur'an", 50 (No. 3270).

⁴³ Baynal, *Çoras Hedis*. 18.

⁴⁴ Sêfidîn Ehmed Ebdon, *Ferhenga Ronak Kurdî-Erebî bi Zarava Kurmancî* (Dimeşq: Daru'z-Zeman, 2007). "ebee", 830.

⁴⁵ Ebû'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc b. Müslim el-Kuşeyrî, *Sahih'u'l-Muslim*, nşr. Salih b. Abu'l-Aziz b. Muhammed b. İbrahim Al eş-Şeyh, (Riyad: Daru's-Selam li'n- Neşr, 2000). "Birr", 34 (No. 2543).

⁴⁶ Baynal, *Çoras Hedis*. 20.

⁴⁷ Buhârî, "Ahkam", 10 (No. 7153).

⁴⁸ Baynal, *Çoras Hedis*. 22.

Yedinci hadis⁴⁹ iyilik-kötülük dengesinden bahsetmektedir.⁵⁰ Hadisin ilk kısmı 'Eg tu yo xırabi kerd dıma zi ca dı yo holi biker ki wa aya xırabi vin kero' (Eğer sen bir kötülük yaptıysan, ardından hemen bir iyilik yap ki, o kötülüğü kaybetsin) şeklinde çevrilmiştir. Çeviride kullanılan *vin kerdene* fiili *kaybetmek* veya *kaybolmak* anlamlarında kullanılır.⁵¹ Bu kullanım, hadis metninin anlam derinliği açısından yetersiz kalmaktadır. Cümlelerin 'Pey xirabî rindîye bike ke (rindîye) aye (xirabî) îmha bikero' (Kötülükten sonra iyilik yap ki onu (kötülüğü) yok etsin) şeklinde daha veciz bir biçimde çevrilmesi, anlam açısından daha güçlüdür ve kaynak metne daha sadıktır. Zira *kaybetmek* fiili, sadece ortadan kaldırmak ya da görünmez kılmak gibi manalar içerirken; *imha etmek* ifadesi, *doğrudan ve kesin bir şekilde yok etme* anlamı taşımaktadır.⁵²

Sekizinci hadiste⁵³ iyilik ahlak ele alınmıştır.⁵⁴ Çeviri 'Resulê Allahi va: Exlaqo hol, holi ya' (Allah Resülü dedi: Güzel ahlak, iyiliktir) biçimindedir. Çeviri, kaynak metne tam sadakat göstermemektedir. Hadisin anlam yapısına ve kaynak dile uygun olan çeviri 'Resûlê Homayî (s.a.w.) va: Hewlîye, exlaqo rind a.' (Allah Resûlü dedi: İyilik, güzel ahlaktır) şeklinde olması daha uygundur. Baynal'ın *Allah Resülü* tamlaması için *Resulê Homayî* ifadesini kullandığı, ancak bu tercihe bağlı kalmadığı görülmektedir. *Zazacada Homa* sözcüğü *ilah* anlamı taşıdığından, *Resulê Homayî* şeklini kullanmak daha yerinde olacaktır. Metnin erek dile kültürel ve dini bağlamı gözetilerek aktarılabilmesi için, *Allah Resülü* ifadesinin tüm metinde aynı şekilde kullanılması gerekmektedir.

Dokuzuncu hadiste⁵⁵ Peygamber'e en faziletli ve akıllı mümin sorulmaktadır.⁵⁶ Çeviri, hedef odaklılık ve erek dile uygunluk açısından başarılı görünmektedir. Çeviride diyalog yapısı korunmuş ve anlam bütünlüğü büyük ölçüde sağlanmıştır fakat 'Miyeriki va, Ê qebul' (Adam dedi ki: Tamam, kabul) ifadesi kaynak metinde yer almamakta; anlamı tamamlamak amacıyla eklenmiş gibi görünmektedir. Yorumlayıcı müdahalelerin metin dışı olduğunun açıkça belirtilmesi gerekir. Anlam bütünlüğü açısından olumlu bir katkı sunan bu tür eklemeler kaynak metne sadakat ilkesiyle çelişmektedir.

Onuncu hadis⁵⁷ yardımlaşmanın önemine odaklanmaktadır.⁵⁸ Baynal metni 'Kom têngasiya yo mumini, ina dınya dı derbaz biker, Homa zi ruejê qıyometi dı yo têngasiya ê kesi derbaz keno' (Kim bir müminin bir sıkıntısını bu dünyada giderirse, Allah da kıyamet gününde o kişinin bir sıkıntısını giderir) şeklinde çevirmiştir. Çeviride tamlamalar ve fiil tercihlerinde sorunlar vardır. Metindeki کرب (kerb) sözcüğü *têngasi* (sıkıntı) olarak çevrilmiştir. *Kerb* maddi ve manevi zorlukları kapsar.⁵⁹ Bu nedenle *zorî* (zorluk) terimi daha uygun bir karşılıktır.⁶⁰ Aynı şekilde نفس (neffese)⁶¹ fiili *derbaz kerdene* (geçirmek) şeklinde çevrilmiş fakat bu kullanım anlamı karşılamamaktadır.⁶² Fiilin doğru karşılığı *çareser kerdene* (çözmek, gidermek) olmalıdır.⁶³ Metnin 'Kam ke zorîyê dunyayî ra zorîyêka yew mumînî çareser bikero Homa zî zorîyê roja qiyametî ra yew zorîya ey çareser keno.' (Kim bir müminin dünya sıkıntılarında bir sıkıntısını giderirse, Allah da onun kıyamet günü sıkıntılarında bir sıkıntısını giderir) şeklinde çevrilmesi daha uygundur. Hadisin devamı 'Kom yo feqir şa ker, Homa zi yi dınya u axiret dı keno şa' (Kim bir fakiri sevindirirse Allah da onu dünya ve ahirette sevindirir) şeklinde çevrilmiştir ama çeviri metindeki anlamı

⁴⁹ Tirmizî, "Birr", 55 (No. 1987).

⁵⁰ Baynal, *Çoras Hedis*. 24.

⁵¹ Şenates, "vinî", 2058.

⁵² Fîrûzâbâdî, "mehwun", 1208.

⁵³ Tirmizî, "Zuhd", 52 (No. 2389).

⁵⁴ Baynal, *Çoras Hedis*. 26.

⁵⁵ Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd b. Mâce el-Kazvîni, *Sunenu İbni Mâce*, nşr. Salih b. Abu'l-Aziz b. Muhammed b. İbrahim Al eş-Şeyh, (Riyad: Daru's-Salam li'n- Neşr, 1999). "Zuhd", 31 (No. 4259).

⁵⁶ Baynal, *Çoras Hedis*. 28.

⁵⁷ Müslim, "Zikr", 38 (No. 6853).

⁵⁸ Baynal, *Çoras Hedis*. 30.

⁵⁹ Fîrûzâbâdî, "kerb", 1121; Mutçalı, "kerb", 755.

⁶⁰ Grûba Xebate ya Vateyî, *Türkçe-Kirmancca (Zazaca) Sözlük Ferheng-Kirmanckî (Zazakî)* (İstanbul: Vate Yayınları, 2019). "zorî", 375.

⁶¹ Mutçalı, "nefese", 787.

⁶² Grûba Xebate ya Vateyî, "derbaz kerdene", 157.

⁶³ Şenates, "çareser", 351.

tam yansıtmamaktadır. Metnin 'Kam ke seba kesê ke tenganîye de yo asan bikero, Homa zî dunya û axîret de seba ey asan keno' (Zorda olan birisi için kolaylık sağlayan birisine Allah da dünyada ve ahirette kolaylık sağlar) şeklinde çevrilmesi daha uygun olurdu. Hadisin üçüncü kısmı 'Kom xetaya yo mumini bınımın, Homa zi dinya u axîret dı xetaya yi nımneno' (Kim bir müminin hatasını gizlerse, Allah da dünya ve ahirette onun hatasını gizler) şeklinde çevrilmiştir. Burada *hata* anlamına gelen sözcük kaynak metinde geçmemektedir. Hadiste yer alan ستر (setere)⁶⁴ fiili örtmek, gizlemek, görmezden gelmek, örtünmek, örtbas etmek anlamlarına geldiği gibi *himaye etmek, korumak* anlamlarını da içerir.⁶⁵ Çevirinin 'Kam ke yew mumînî bisevekno, Homa zî dunya û axîret de ey sevekmeno' (Kim bir mümini himaye ederse, Allah da dünya ve ahirette onu himaye eder) şeklinde olması daha uygun olurdu.

On birinci hadiste⁶⁶ Peygamberle bir bedevî arasındaki diyalog anlatılmaktadır.⁶⁷ Metin 'Hz. Pêğemberi (a.s.) va: Yo tas aw biyarên birijnên destawa yi ser' (Peygamber (a.s.) dedi: Bir tas su getirin ve küçük abdestinin üzerine dökün) şeklinde çevrilmiştir. Kaynak metinde geçen سجل (secl) ve دلو sözcükleri anlam bakımından *tas* sözcüğüyle tam örtüşmemektedir. Bu sözcüklerden سجل büyük kova,⁶⁸ دلو ise kırba, deri kova anlamına gelmektedir.⁶⁹ Nitekim delv sözcüğü Zazacada dewl şeklinde, metatez geçirmiş bir biçimde kullanılmaktadır.⁷⁰ Çeviri 'Peyxember (sav) va: sitil yan dewlêk awe bîyarê birijnê aye (mîzîya ey) ser' (Peygamber (sav) dedi: Bir kova veya kırba su getirin ve onun (küçük abdestinin) üzerine dökün) biçiminde olması daha uygundur. Baynal, hedef odaklı bir yaklaşım benimseyerek yaygın ve anlaşılır olduğu *tas* sözcüğünü tercih etmiştir. Baynal çeviriye 'Dima geyra embazonê xu va' (sonra arkadaşlarını aradı ve dedi:) ifadesini de eklemiştir.

On ikinci hadiste⁷¹ Peygamber ile bir kişi arasında geçen diyalog konu edinilmiştir.⁷² Baynal metni 'Hz. Pêğember (a.s.) wext vateyê ye eşnawî cı ra va' (Peygamber (a.s.) onun bu söylediklerini işittiğinde ona dedi ki) şeklinde çevirmiştir. Baynal, erek metin bağlamını anlaşılır ve akıcı kılma amacıyla *hedef odaklı* bir yaklaşım benimsemiştir ve sadakatten uzaklaşarak, metne ekleme yapmıştır.

On üçüncü hadiste⁷³ selamlaşma ve karşılıklı sevgi vurgulanmaktadır.⁷⁴ Metin 'Ez şıma ra çiyêk vaji? Wext şıma o çi ard ca, şıma yobin ra zi hes kenî' (Ben size bir şey diyeyim mi? Siz onu yaptığınızda, siz birbirinizi de seversiniz) şeklinde çevrilmiştir. Çeviri kaynak metnin yapısal anlamını tam olarak yansıtmamaktadır. Bu cümle kaynak metinde soru kipinde kurulmuştur. Çevirinin 'Ez şıma rê çiyêko gama şıma bikerê şıma pê ra hes bikerê bimojna?' (Size, yaptığınızda birbirinizi seveceğiniz bir şeyi göstereyim mi?) şeklinde olması daha uygundur. Çeviride; *sadakat* ve *uygunluk* ilkelerinin ihlal edilmiş, soru cümlesi yapısı düz bildirim cümlesine dönüştüğünden anlam kayması meydana gelmiş; erek dilde akıcılık tam olarak sağlanamadığından *hedef odaklılık* ilkesi yeterince gözetilmemiştir.

On dördüncü hadiste Mekke'nin fethinden sonraki bir olay aktarılmaktadır.⁷⁵ Metinde geçmeyen 'Wext Pêğemberi (a.s.) bajarê Mekke guret, qıseykerdîşê xu yê verê berê Kabe dı, pê ina sual dest pêkerd u muşrikanê bajarê Mekke ra ina va' (Peygamber (a.s.) Mekke'yi aldığı zaman, Kabe'nin kapısının önündeki konuşmasında, şu soruyla başladı ve Mekkeli müşriklere şöyle dedi) ifadesini çevirinin başına eklenmiştir. Çevirinin ikinci kısmı 'Şıma fıkrîyên u voni gelo ez eyro şıma se kena, çı ceza dona şıma?' (Siz acaba düşünüp diyor musunuz ki ben bugün size ne yapacağım, ne ceza vereceğim?) şeklindedir. Anlam olarak metne yakın olan çeviri, dil ve ifade bakımından kaynak metindeki nüansı tam olarak yansıtmamaktadır. Bu ifadenin

⁶⁴ Firûzâbâdî "setere", 592-593.

⁶⁵ Erkan, "setere", 416.

⁶⁶ Tirmizî, "Teharet", 112 (No. 147).

⁶⁷ Baynal, *Çoras Hedis*. 32.

⁶⁸ Arif Erkan, *Arapça-Türkçe Büyük Sözlük* (İstanbul: Yasin Yayınevi, 2006). "sicil", 1362.

⁶⁹ Firûzâbâdî, "delwe", 445; Mutçalı, "delwe", 314.

⁷⁰ Grûba Xebate ya Vateyî, "dewl", 227.

⁷¹ Ebû Dâvûd Süleymân b. el-Eş'as b. İshâk es-Sicistânî el-Ezdi, *Sunenu Ebi Dâvûd*, nşr. Salih b. Abu'l-Aziz b. Muhammed b. İbrahim Al eş-Şeyh, (Riyad: Daru's-Selam li'n- Neşr, 1999). "Akdiye", 28 (No. 3627).

⁷² Baynal, *Çoras Hedis*. 34.

⁷³ Müslim, "İman", 93 (No. 194).

⁷⁴ Baynal, *Çoras Hedis*. 36.

⁷⁵ Baynal, *Çoras Hedis*. 38.

Zazaca çevirisinin 'Şima senîn vînenê, ez do se bikera şima?' (Siz nasıl değerlendiriyorsunuz, size ne yapacağım?) şeklinde olması daha uygundur.

On beşinci hadis⁷⁶ insanın kıymetini konu edinmektedir.⁷⁷ Sened 'Guereyê riwayetê Ebdullah ê lajê Amr ê lajê As (r.a.) Qasidê Homay (a.s.) ina va' (As'ın oğlu Amr'ın oğlu Abdullah'ın rivayet ettiğine göre Allah Resulü (a.s.) şöyle dedi) şeklinde çevirmiştir. Senedde *As* ismi geçmediğinden bu çeviri, kaynak metinle tam örtüşmemektedir. Metne dışarıdan ekleme olduğundan *sadakat* ilkesi ihlal edilmiştir. Hadisin metin kısmı 'Raşonayişê دنیا cayê Homay dı dıhanê bêqiyet o zê kişiyayişê yo bıslmone yi' (Dünyanın yıkılması Allah'ın yerinde bir Müslümanın öldürülmesinden daha kıymetsizdir) şeklinde çevrilmiştir. Çeviri, kaynak metnin anlam inceliğini tam olarak yansıtmamaktadır. Metnin 'Homayî hete de rijîyayişê dunyayî, qetlê merdimêkê muslumanî ra hîna cêr o' (Allah'ın nezdinde dünyanın yıkılması, Müslüman birisinin katledilmesinden daha aşağıdadır) şeklinde olması daha uygundur. Sened ve metin kısmında *hedef odaklılık* öncelenmiş, *metne sadakat ve anlam uygunluğu* ilkeleri ihmal edilmiştir.

On altıncı hadis⁷⁸ can ve mal kutsallığından bahsetmektedir.⁷⁹ Metin 'Mal u ar u gunayê bisilmonon, bısilmonon herom o. Merdim eg birayê xu yê bıslmoneyi, xu ra ciyer bıgero, ino şer cır ê bes o' (Müslümanın mal, namus ve günahı Müslümana haramdır. Birisi eğer Müslüman kardeşini kendisinden aşağıda görür, kötülük olarak bu ona yeter) şeklinde çevrilmiştir. Çevirideki *gunay* sözcüğü, *kan* anlamını karşılamamaktadır.⁸⁰ Bu durum muhtemelen yazım hatasından kaynaklanmaktadır. Hadisin 'Her muslumanî rê mal, namus/irz û gonîya sewbîna muslumanî heram ê. Merdimî rê birayê xo yê muslumanî xoracêvînayîş/tehqîrkerdiş sey xirabîye bes o' (Bir Müslümana diğer Müslümanın malı, namusu ve kanı haramdır. Bir kişiye Müslüman kardeşini hakir görmek kötülük olarak yeterdir) şeklinde çevrilmesi daha uygundur.

On yedinci hadis⁸¹ Müslümanın diğer bir Müslümanı kendisi gibi görmesi gerektiğini vurgulamaktadır.⁸² Hadisin çevirisi genel olarak doğru ve yerinde bir şekilde yapılmıştır. Metnin sonundaki 'nêbeno wıharê imoni' (iman sahibi olmaz) ifade 'bawerîkerde nêbeno' (iman etmiş sayılmaz) şeklinde çevrilebilirdi.

On sekizinci hadis Peygamber'in çocuk sevgisinden bahsetmektedir.⁸³ Senedde kaynak metinde *el-Ensârî* nispeti geçmediği halde rivayetin Katâde el-Ensârî'den yapıldığını belirtmiştir. Çeviride görülen bu tür eklemeler hedef odaklılık amacıyla yapılmış olsa da sadakat ilkesinden bir sapma olarak değerlendirilebilir. Çeviride geçen 'Tekbir ardên u wext şini ruku' (Tekbir getirip rükuya gittiğinde) ifadesinde *Tekbir ardên* ifadesi kaynak dilde yer almamaktadır.

On dokuzuncu hadis⁸⁴ toplumsal kurallara dikkat çekmektedir.⁸⁵ İlk kısım 'Şima ra yo ten şiyero yo mescid, şiyero yo çarşu yon zi şiyero yo cayê runıştîşi, eg destê yi dı tir bıbi wa sereyê aya tir tir tepiş ki nêşiyer çoyi ra' (Sizden birisi mescide giderse, bir çarşıya giderse veya bir oturma yerine giderse, eğer elinde ok olursa onun başından tutsun ki kimseye batmasın) şeklinde çevrilmiştir. Anlam bakımından hadisle uyuşan çeviri, gereksiz tekrarlar ve hedef odaklı anlam genişletmeleri içermektedir bu da çevirinin sadeliğini gölgelemektedir. Metin 'Eke şima ra yew şiro mescîd, çarşî yan meclîs û destê ey di tîrêk bibo wa desteyê ci (tîr) ra tepêşo' (Sizden birisi eğer bir mescide, çarşıya ya da meclise giderse ve elinde bir ok varsa onu sapından tutsun) şeklinde daha sade olmalıdır.

⁷⁶ Ebû Abdırrahmân Ahmed b. Şuayb b. Alî Nesâî, *Sunenu'n-Nesâî*, nşr. Salih b. Abu'l-Aziz b. Muhammed b. İbrahim Al eş-Şeyh, (Riyad: Daru's-Salam li'n- Neşr, 1999). "Tahrîmu'd-Dem", 2 (No. 3392).

⁷⁷ Baynal, *Çoras Hedîs*. 40.

⁷⁸ Ebû Dâvûd, "Edeb", 40 (No. 4882).

⁷⁹ Baynal, *Çoras Hedîs*. 42.

⁸⁰ Grûba Xebate ya Vateyî, "gonî", 202.

⁸¹ Buhârî, "İman", 6 (No. 13).

⁸² Baynal, *Çoras Hedîs*. 44.

⁸³ Baynal, *Çoras Hedîs*. 46.

⁸⁴ Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed İbni Hanbel, *Müsnedü'l-İmamî Ahmed b. Hanbel*, thk: Şuayb el-Arnaût vd. (Beyrut: Müessesetü'r-Risale, 2001). 21/174 (No. 13541).

⁸⁵ Baynal, *Çoras Hedîs*. 48.

Yirminci hadis⁸⁶ helal ve haram kavramlarını konu edinmektedir.⁸⁷ Metin 'Qasidê Homay (a.s.) ina vat: Gelê insonon! Homa pak o, çiyo pak qebul keno. Homa vono, gelê qasidon! Çita helal o, ê çiyon ra buwerên u emelonê salihon bikerên. Bêşek çiko ke şima keni ez pêhesiyena' (Allah Resulü (a.s.) şöyle dedi: Ey insanlar! Allah temizdir, temiz şeyi kabul eder. Allah diyor, Resuller! Ne helal ise, ondan yiyeceğin ve salih ameller işleyin. Kuşkusuz ben sizin yaptıklarınızı bilirim) şeklinde çevrilmiştir. Çeviri, metnin özünü yansıtmakla birlikte, kaynak dildeki bazı bölümleri çevrilmemiş, bazı kısımlarda ise anlamı genişleten eklemeler yapılmıştır. Çevirinin 'Resûlê Homayî (s.a.w.) va: Ey İnsanî! Bêguman Homa pak û ancax pakîye qebûl keno. Bêguman Homayî senîn ke resûlan rê ferman kerd heman şekil de bawermendan rê zî ferman keno û vano: 'Ey Resûlî! (çîyanê) pakan ra biwerê û (emelanê) salihan bikerê, bêguman ez kerdişanê şima zana' (Allah Resulü (a.s.) şöyle dedi: Ey insanlar! Allah temizdir, ancak temizi kabul eder. Kuşkusuz Allah resullerine emrettiği gibi müminlere de emrediyor ve diyor ki: Resuller! Temiz olanlardan yiyeceğin ve salih ameller işleyin. Kuşkusuz ben sizin yaptıklarınızı bilirim) şeklinde olması gerekmektedir. Metnin devamında geçen *يارب يارب* şeklindeki ifade *Homawo! Homawo!* olarak çevrilmiştir. Rab sözcüğü Arapçada *eğiten, eğitici, terbiye eden* gibi anlamlara geldiğinden metnin *Ey Perwerdekarê min! Ey Perwerdekarê min!* şeklinde çevrilmesi daha uygundur.⁸⁸

Yirmi birinci hadis⁸⁹ dünya malından bahsetmektedir.⁹⁰ Çeviride metnindeki *دخل على حمزة* ifadesini 'şi cayê Hamzayi' (Hamza'nın yerine gitti) şeklinde çevirmiştir. Arapçada *دخل* fiili *على* harfi ceri ile kullanıldığında *uğramak, görmeye gelmek* anlamlarına gelir.⁹¹ İfadenin dilsel ve bağlamsal olarak 'Ey sere da Hemzeyî ro' (O, Hamza'ya uğradı) şeklinde çevrilmesi daha uygundur. Son cümle 'Zaf insoni esti ki malê Homay u nimetonê yi dî; malê Qasidê Homay dî, beytul mal dî şîğuliyên' (Nice insan vardır ki Allah'ın malında ve nimetlerinde; Allah Resulü'nün malında, beytülmalda çalışırlar) şeklinde çevrilmiştir. Çevirinin *malı sahiplenme* veya *ondan korkusuzca yararlanma* anlamını tam olarak karşılayacak şekilde 'Zaf İnsanî malê Homayî û malê Resûlê ey de noq benê' (Nice insan Allah'ın malına ve Onun Resulü'nün malına (korkusuzca) dalmışlardır) olması daha uygundur.

Yirmi ikinci hadis⁹² insanların karşılıklı kullandıkları dile ve davranışlara dikkat çeker. Metnin aslındaki *شتم* (sövme, hakaret etme) fiili, yanlışlıkla *تتم* şeklinde yazılmıştır.⁹³ Çeviri metinlerde bu tür maddi hatalar dipnotla belirtilerek düzeltilmelidir. Metindeki *قذف* sözcüğü *iftira atmak* demek olsa da, bu sözcük özellikle *iffetli kadınlara veya erkeklere cinsel iftira atma* anlamında kullanılmaktadır.⁹⁴ Çeviride hedef odaklı davranılmış, erek dildeki okuyucunun anlayabileceği bir anlama yönelmiştir, sadakat ilkesi ihlal edilmiştir.

Yirmi üçüncü hadiste⁹⁵ ticari dürüstlük ve toplumsal güven ele alınmıştır.⁹⁶ Metin 'Qasidê Homay (a.s.) herindê bazari dî wext destê xu kerd miyonê yo çuwala weri' (Allah Resulü pazar yerinde elini bir yiyecek çuvalına koyduğunda) şeklinde çevrilmiştir. Metinde geçen *صبرة* sözcüğü Arapçada *yığın, ölçüsüz bir şekilde üst üste yığılmış ürün, küme* anlamlarına gelmektedir.⁹⁷ Buna göre çevirinin 'Resûlê Homayî (s.a.w.) şî hetê loda werî û destê xo kerd mîyan' (Allah Resulü yiyecek yığınının yanına gitti ve elini daldırdı) şeklinde olması bağlama daha uygundur. Baynal 'kom ma xapineno, wî ma ra niyo' (bizi kandıran bizden değildir) şeklinde bir çeviri yapmıştır. Hadisin çoğul olarak kullanıldığı varyantlar olmakla beraber kullanılan metin *من غش فليس مني* şeklindedir ve bu ifade tekildir. Buna göre ifadenin 'kandıran benden değildir' şeklinde çevrilmesi daha uygundur.

⁸⁶ Müslim, "Zekat", 65 (No. 2346).

⁸⁷ Baynal, *Çoras Hedis*. 50.

⁸⁸ Grûba Xebate ya Vateyî, "perwerdekar", 138.

⁸⁹ İbni Hanbel, 44/607 (No. 27054).

⁹⁰ Baynal, *Çoras Hedis*. 52.

⁹¹ Fîrûzâbâdî, "dexe", 419; Mutçalı, "dexe", 296.

⁹² Müslim, "Birr", 59 (No. 6579).

⁹³ Erkan, "şeteme", 1439.

⁹⁴ Mutçalı, "qezefe", 732; Fîrûzâbâdî, "qezefe", 1037.

⁹⁵ Müslim, "İman", 164 (No. 284).

⁹⁶ Baynal, *Çoras Hedis*. 56.

⁹⁷ Mutçalı, "sebretun", 511; Erkan, "sebretun", 1503.

Yirmi dördüncü hadis⁹⁸ infak ilkesinden bahsetmektedir.⁹⁹ Metnin son kısmı 'yo vono; Homawo! Owo ki keno vıla, tı herindê yi dekeri'. O bin zi vono; 'Homawo! Owo ki destê xu dı verdeno tı inê yi zi telef bıkeri' (Biri der ki; 'Allahım! Dağıtana, yerini doldur'. Diğeri de der ki: 'Allahım! Elinde tutanı ise sen telef et) şeklinde çevrilmiştir. Dua ifadeleri yoğun anlam barındıran ifadelerdir, çeviride bunların içerik ve dilsel bağlamı korunmalıdır. İfadenin, sadakat ve hedef odaklı olarak 'İnan ra yew vano: Homayê ma, vilakerdoxî rê ewêzî bide û o bîn zî vano ke: Homayê ma, tepıştoxan telef bide' (Onlardan birisi der ki: Allahım, dağıtanlara tekrardan ver. Diğeri de der ki: 'Allahım! Elinde tutanı ise telef et) şeklinde çevrilmesi daha uygundur.

Yirmi beşinci hadis¹⁰⁰ insanlara ve hayvanlara merhameti vurgulamaktadır.¹⁰¹ Çeviride sözcük ve fiil tercihlerinde anlam kaymaları vardır. Metinde *yol* anlamına gelen Arapça الطريق sözcüğü *cahde* olarak çevrilmiştir. Zazacada *rayîr* sözcüğü daha yerleşik ve uygun bir karşılıktır.¹⁰² Metnin devamı 'Raştê yo birr ome. Şi kot zereyê birr, awa xu şimit' (Bir kuyuya rastladı. Kuyunun içine girdi, suyunu içti) şeklinde çevrilmiştir. Metnin 'Ey yew bîr vîna û (xo) verada tede, awe şimit' şeklindeki çevirisi, anlamı daha açık verir ve fiillerin sıralamasını kaynak metne uygun hale getirir. Devamı 'Wext ome teber, oniya yo kutık têşoni ver honiko zonê xu saweno herra hiy ra' (Dışarı çıktığında, baktı ki bir köpek susuzluktan ıslak toprağa dilini sürüyor) şeklinde çevrilmiştir. Buradaki fiili لهث Arapçada *susuzluktan dili dışarıda solumak* anlamına gelir.¹⁰³ Çeviride bu durum sadece *dil sürmek* şeklinde aktarılmış, fiilin taşıdığı fizyolojik durumu/derinliği tam yansıtılmamıştır. Çevirinin 'Dima o vejîya, a game (vîna ke) kutikêk zıwanê ci vejîyabî teber û teyšanîye ra herra hî listê' (Sonra çıktı, o vakit bir dili dışarı çıkmış ve susuzluktan ıslak toprağı yalayan bir köpek gördü) şeklinde olması fiilin gerçek anlamını yansıtır, köpeğin yaşadığı susuzluk ve çaresizliği betimleyerek hadisin mesajını daha güçlü kılar.

Yirmi altıncı hadis,¹⁰⁴ ahiret günü Allah ile kul arasında geçen metaforik bir diyalogdan bahsetmektedir.¹⁰⁵ Hadiste üç kez geçen رب العالمين tamlaması çeviride 'Wiharê cihon' ve 'Rebbê cihon' olarak iki farklı şekilde aktarılmıştır. İfadenin 'Perwerdekarê Aleman' (Alemlerin Rabbi) şeklinde çevrilmesi ve metin boyunca aynı kavramsal karşılığının korunması, çevirinin ilmî niteliği ve anlam bütünlüğü açısından önemlidir.¹⁰⁶ Hadiste geçen عندى (yanımda) ise 'cayê mı dı' (yerimde) şeklinde çevrilmiştir. Bu ifadenin 'mi hete de' ya da 'hetê min de' şeklinde kullanılması dilin yapısına ve söylemin akıcılığına daha uygundur.

Yirmi yedinci hadiste¹⁰⁷ bireysel ve toplumsal mesuliyetten bahsedilmektedir.¹⁰⁸ Baynal metni 'Şima piyoriyi şune hesabiyeni u piyoriyi zi şunetiya xu ra yeni sualkerdış' (Siz hepiniz çoban sayılırsınız ve hepiniz çobanlığınızdan sorulacaksınız) şeklinde çevirmiştir. Kaynak metinde *hesibiyeni* (sayılırsınız) gibi ihtimal belirten ifade yoktur. Çeviride böyle bir anlam kayması oluşturmak, metne sadakat göstermemektir. Ayrıca hadiste geçen رعى sözcüğü *çobanlık etmek, otlatmak, himaye etme, korumak, gözetmek, riayet etmek* gibi anlamlara gelir.¹⁰⁹ Zazacada bu sözcük *şiwane/şiwana* olarak ifade edilir.¹¹⁰ Metindeki رعية ise *sürü, reaya, vatandaş*¹¹¹ kavramlarını ifade ederken; Zazacada *garane*¹¹² ile ifade edilir. Buna göre metnin 'Şima heme şiwane yê û şima heme garanê xo ra berpîrsîyar ê' (Siz hepiniz çobansınız ve hepiniz sürünüzden sorumlusunuz) şeklinde çevrilmesi daha uygundur. Hadisteki رعى sözcüğü *himaye etme, korumak,*

⁹⁸ Buhârî, "Zekat", 27 (No. 1442).

⁹⁹ Baynal, *Çoras Hedis*. 58.

¹⁰⁰ Buhârî, "Edeb", 27 (No. 2009).

¹⁰¹ Baynal, *Çoras Hedis*. 60.

¹⁰² Grûba Xebate ya Vateyî, "rayîr", 367.

¹⁰³ Rağîb el-İsfahani, *Müfredât Kur'ân Kavramları Sözlüğü* (İstanbul: Çıra Yayınları, 2010). "lehes", 971; Fîrûzâbâdî, "kerb", 1167.

¹⁰⁴ Müslim, "Birr", 43 (No. 6556).

¹⁰⁵ Baynal, *Çoras Hedis*. 62.

¹⁰⁶ İsfahani, "rebb", 407.

¹⁰⁷ Buhârî, "Nikah", 91 (No. 5200).

¹⁰⁸ Baynal, *Çoras Hedis*. 64.

¹⁰⁹ Fîrûzâbâdî, "rea", 517.

¹¹⁰ Grûba Xebate ya Vateyî, "şiwane", 96.

¹¹¹ İsfahani, "reyye", 432; Mutçalı, "reyye", 329.

¹¹² Grûba Xebate ya Vateyî, "garane", 313.

gözetmek, riayet etmek olarak daha soyut anlamda çevrilmesi durumunda¹¹³ 'Şima heme seveknayox ê û şima heme zî seveknayanê xo ra berpîrsîyar ê' (Siz hepiniz koruyucusunuz ve hepiniz koruduklarınızdan sorumlusunuz) metnin lafzî sınırlarını aşmayan, daha geniş anlam katmanları ifade eden bir çeviri ortaya çıkar.

Yirmi sekizinci hadis¹¹⁴ aile içi ilişkilerden bahsetmektedir.¹¹⁵ Baynal, metni daha anlaşılır kılmak için eklemeye ve çıkarmalar yapmıştır. Son kısım 'Hz. Ebubekir vono: seni ki şima ez kerda miyonê piyerdaişê xu, o qeyde zi şima mı kenî miyonê keyfweşiya xu. Pêğember (a.s.) vono; miheqeq ma o qeyde kerd u ma o qeyde kenî' (Hz. Ebubekir dedi: Nasıl ki beni kendi kavganızın içine dahil ettiyseniz, o halde neşenize de beni ortak edin. Peygamber (a.s.) dedi: Gerçekten de biz öyle yaptık ve öyle yaparız) şeklinde aktarılmıştır. Bu kısım, daha sade ve kaynak metne sadık bir üslupla 'Ey, ê herdiyan rê va: 'senîn ke şima ez dekerda herbê xo mîyan, mi dekerê aştiya xo mîyan zî.' Peyxemberî (s.a.w.) va: 'Bêguman ma kerd, bêguman ma kerd' (O, o ikisine şöyle dedi: 'Nasıl ki beni kendi savaşınıza soktuysanız, barışınıza da dâhil edin. Peygamber (s.a.v.) şöyle dedi: 'Şüphesiz biz yaptık, şüphesiz biz yaptık') şeklinde çevrilmesi daha uygundur.

Yirmi dokuzuncu hadis¹¹⁶ kişinin ilgilenmediği şeylerden uzak durmasını vurgulamaktadır.¹¹⁷ Metin 'Guereyê pêhesnayişê Ebu Hureyre (r.a.) Qasidê Homay (a.s.) ina va: O çiko ki merdîmi elaqedar nêkeno, eg merdîm ê çiyî terk bikero, a holiya bîsîlontiya merdîmi ra wa' (Ebu Hureyre'nin (r.a.) duyurduğuna göre Allah Resulü (a.s.) şöyle dedi: Kişiyi ilgilendirmeyen bir şeyi, eğer kişi o şeyi terk ederse, bu onun Müslümanlığının güzelliğindedir) şeklinde çevrilmiştir. Baynal, anlam bütünlüğünü ön planda tutmuş, kaynak metinde yer almayan bazı söz öbeklerini eklemiş, bu yaklaşımı çeviri sadakatini zedelemiştir. Çeviri 'Ebû Hureyreî (r.a.) ra, bêguman Resûlê Homayî (s.a.w.) va: Çîyo ke lazîm nîyo terkkerdîşê ey başîya İslam ê merdîmî ra ya.' (Ebu Hureyre'den (r.a.), Allah Resulü dedi: Kendisine lazım olmayanı terk etmesi kişinin İslam'ının güzelliğindedir.' şeklinde olması daha uygundur.

Otuzuncu hadis¹¹⁸ evlilikte kadınların tercih hakkından bahsetmektedir.¹¹⁹ Çeviride *keynayêka ezeb* (bekar kız) فتاة sözcüğü kaynak dilde *genç kız* anlamında kullanılır.¹²⁰ Metinde geçen *خسيسة* sözcüğü *itibar ve şeref* olarak çevrilmiştir. Sözlük anlamı *azlık, düşük ve değersizlik, pinti ve cimri olmak*¹²¹ olan bu sözcük, metinde *malın azlığına* işaret etmektedir. Baynal'ın 'babiyê mı sırf qê zêdinayişê itibar u şerefê xu' (babam sadece itibar ve şerefının artması için) şeklindeki çevirisi, bağlam açısından hatalıdır. Çeviri 'babîyê min seba zêdebîyayişê malî' (babam, malının artması için) şeklinde olması daha uygundur. Asıl metinde 'tercih heqê keyna yo' (tercih kızın hakkıdır) ifadesi kullanılmıştır ve metne sadakat gösterilmemiştir.

Otuz birinci hadis¹²² Peygamberle kadınlar arasındaki diyalogu konu edinmektedir.¹²³ Çeviride asıl metinde yer alan önemli ayrıntılar ihmal edilmiştir. Metin 'Cayê Pêğemberî (a.s.) dî qîsmêkê ciniyonê Qureyşiyon bî vengêko berz Pêğemberî ra tîki çiyî sual kerdên' (Peygamber'in (a.s.) yerinde bir kısım Kureyşli kadınlar yüksek bir sesle Peygamber'den bazı şeyler soruyorlardı) şeklinde çevrilmiştir. Çeviride kaynak metindeki *kadınların seslerini Peygamber'in sesinden daha yüksek bir şekilde çıkardıkları ve soru sormalarının çokluğu* gibi olayın tonunu ve atmosferini belirten önemli detaylara yer verilmemiştir. Metin 'Ey (Peyxember) hete de Qureyş ra taye cinî, vengê xo vengê ey ra (Peyxemberî ra) berzgirewtîşî ya ey ra çî persayêne û zaf kerdêne' (Onun (Peygamberin) yanında Kureyş'ten bazı kadınlar, seslerini onun sesinden daha yüksek çıkararak soru soruyor ve -bu durumu- fazlaca sürdürüyorlardı) şeklinde nüansları kaybetmeden çevrilebilir.

¹¹³ Şenates, "seveknayene", 1736.

¹¹⁴ Ebû Dâvûd, "Edeb", 84 (No. 4999).

¹¹⁵ Baynal, *Çoras Hedis*. 66.

¹¹⁶ Tirmizî, "Zuhd", 43 (No. 2317).

¹¹⁷ Baynal, *Çoras Hedis*. 68.

¹¹⁸ Nesâî, "Nikah", 36 (No. 3281).

¹¹⁹ Baynal, *Çoras Hedis*. 70.

¹²⁰ Firûzâbâdî, "feta", 975.

¹²¹ Erkan, "xesise", 1800.

¹²² Buhârî, "Edeb", 68 (No. 6085).

¹²³ Baynal, *Çoras Hedis*. 72.

Otuz ikinci hadis¹²⁴ kadına şiddet konusunda Peygamber'in tutumundan bahsetmektedir.¹²⁵ Çeviride isim tamlamaları ve deyimsele ifadelerde hatalar vardır. İlk kısım 'Sabit lajë Qays lajë Şemas, ciniya xo kuwa bi u destê yi zi şıkna bi. Ciniya bırayê yi Cemila keynaya Ebdullahi lajë Ubey ome huzirê Pêğemberi gereyê zomoyê xu kerd' (Şemas'ın oğlu Kays'ın oğlu Sabit eşini dövmiş ve kolunu kırmıştı. Onun kardeşinin eşi, Ubey'in oğlu Abdullah'ın kızı Cemile, Peygamber'in yanına geldi ve damadını şikâyet etti) şeklinde çevrilmiştir. Cemile'nin Sabit'in eşi olduğu anlamı eksik verilmiş, 'onun kardeşinin eşi' ifadesi hatalı olmuştur. Metni 'Sabit lajë Qeysî lajë Şemmasî, da ciniya xo Cemile keynaya Ebdullahî lajë Ubey û destê aye şikit. Bırayê aye ame Peyxemberî hete û gereyê Ey (Sabîti) kerd' (Şemmas'ın oğlu Kays'ın oğlu Sabit, eşi Abdullah b. Ubey kızı Cemile'yi dövmiş ve kolunu kırmıştı. (Cemile'nin) Kardeşi Peygamberin yanına geldi ve onu şikâyet etti) şeklinde çevirmek anlam açısından daha doğrudur. Çeviride boşanmayı ifade eden deyimsele ifade doğru aktarılmamıştır. Baynal 'cahdeyê yê ra vêj' (onun caddesinden çık) şeklinde çevirmiştir. Metnin 'rayîra aye ra bıvejî' (onun yolundan çık) şeklinde çevrilmesi daha uygundur. Kaynak dille erek dilin uygunluk ilkesine göre çevrilmesi gerektiğinden, deyim olarak da kullanılan bu ifade *boşanmak* anlamında kullanılmaktadır.

Otuz üçüncü hadiste¹²⁶ ebeveynlerin çocukları arasında adaletli olmasından bahsedilmektedir.¹²⁷ Metinde fiili¹²⁸ *wêsınayene* (vasiyet olarak bırakmak)¹²⁹ olarak çevrilmiştir. Bu fiilin *sadaka vermek* anlamı vardır, metinde de vasiyetten ziyade sadaka vermek anlamında kullanılmıştır.¹³⁰

Otuz dördüncü hadiste yapılan işlerin düzgün yapılması vurgulanmaktadır.¹³¹ Baynal, hadisi 'Homawo pil u celil, pê gureyê şıma yo tor hol keyfweş beno' (Büyük ve celil olan Allah, sizin en iyi işlerinizle sevinir) şeklinde çevirmiştir. Ancak bu çeviri, kaynak metindeki anlamı tam olarak yansıtmamaktadır. Hadisin 'Bêguman Homayo ezîz û celîl, gama ke şıma ra yew karêk keno (karê xo) baş û pêt kerdişê ey ra hes keno/keyfweş beno' (Şüphesiz aziz ve celil olan Allah, sizden birinizin yaptığı işi güzel ve sağlam yapmasından hoşnut olur) şeklinde çevrilmesi daha anlamlı ve metne daha sadık olacaktır. Baynal çevirisinde bazı sözcükleri atlamış ve metnin bütünlüğüne tam bağlı kalmamıştır.

Otuz beşinci hadiste¹³² Selman ve Ebu Derda arasında geçen bir olay anlatılmaktadır.¹³³ İlk kısmında 'Ummu Derda bêleqetiya miyerdeyê xu qest kena u ina vona' (Ümmü Derda kocasının ilgisizliğini kastederek şöyle demiştir) ifadesi gerekçelendirme amacıyla metne eklenmiştir. Metnin devamına 'Selman vono, kerem bıker tı zi bê non bıwer' (Selman dedi ki, buyur sen de yemek ye) ifadesi eklenmiştir. Selman misafir konumundadır, dolayısıyla ev sahibi gibi konuşması/davranması metnin akışına aykırıdır. Yine 'Selman pêhesiyeno u vono; rakuwer hema zaf rewo' (Selman fark ediyor ve diyor; uyu hala çok erkendir) ifadesi de kaynak metinde yalnızca '(Selman) dedi: uyu' şeklindedir. Ayrıca 'Selman, Ebu Derda rê nesihet keno u ina vono' (Selman, Ebu Derda'ya nasihat ediyor ve şöyle diyor) şeklindeki ifade de metne eklenmiştir. Çeviride sözcük tercihleri açısından da sorunlar bulunmaktadır. Arapça *ال* sözcüğü için *familya* kullanmıştır ama bunun *eş/zevce* olarak değiştirilmesi daha uygun bir tercih olacaktır.¹³⁴

Otuz altıncı hadis¹³⁵ adaletten bahsetmektedir.¹³⁶ Metin 'Qasidê Homay (a.s.) ina vat: Şıma dawadar u dawakari yeni mı het, qısmêkê şıma ez texmin kena ki delili yin bınêna zıxm' (Allah Resulü [a.s.] şöyle dedi: Siz davacı ve davalı olarak yanıma geliyorsunuz, sizden bir kısmının delillerinin daha kuvvetli olduğunu tahmin ediyorum) şeklinde çevrilmiştir. Çeviri, metnin anlam derinliğini tam yansıtamamaktadır.

¹²⁴ Nesâî, "Talak", 53 (No. 3527).

¹²⁵ Baynal, *Çoras Hedis*. 74.

¹²⁶ Müslim, "Hibe", 13 (No. 4181).

¹²⁷ Baynal, *Çoras Hedis*. 76.

¹²⁸ John Penrice, *Kur'an Sözlüğü* (İstanbul: İşaret Yayınları, 2010). "sedeqe", 175.

¹²⁹ Şenates, "wesênayene", 2108.

¹³⁰ Fîrûzâbâdî, "sedeqe", 732; Mutçalı, "sedeqe", 517.

¹³¹ Baynal, *Çoras Hedis*. 78.

¹³² Buhârî, "Savm", 51 (No. 1968).

¹³³ Baynal, *Çoras Hedis*. 80.

¹³⁴ Fîrûzâbâdî, "ehl", 67.

¹³⁵ Buhârî, "Hiyel", 10 (No. 6967).

¹³⁶ Baynal, *Çoras Hedis*. 82.

Metnin 'Bêguman Resûlê Homayî (s.a.w) va: Şima dewayanê xo anê mi rê, beno ke şima ra delîlê qîsmêk ê bînan ra akerde îfade biyê' (Kuşkusuz Allah Resulü dedi: Siz davalarınızı bana getiriyorsunuz, sizden bir kısmınızın delilleri diğerlerinden daha açık ifade edilmiş olabilir) şeklinde çevrilmesi daha uygundur. Hadisin son kısmı 'Mı derheqê komi dı bı xeta hukım dayo u heqê birayê yi koto yi ser, wa heqê birayê xu têpiya açarno; lora o yo ki mı dayo yi, parçeyêkê adırı yo' (Ben kimin hakkında hatayla bir hüküm vermişsem ve kardeşinin hakkı onun üzerine gelmişse, kardeşinin hakkını geri döndürsün, çünkü benim ona verdiğim, ateşten bir parçadır) şeklinde çevrilmiştir. Çeviride anlam kayması olan bu ifadenin 'Eke min yewî rê derheqê heqê birayê ey ra çiyêk dayo, bêguman min adirî ra parçeyêk dayo ey, wa ey nêgîro' (Eğer ben birisine kardeşinin hakkından bir şey vermişsem, kuşkusuz ben ona ateşten bir parça vermişimdir, onu alması) şeklinde çevrilmesi lafız ve anlam bütünlüğüne daha uygundur.

Otuz yedinci hadiste¹³⁷ cennete girmenin altı şartından bahsedilmektedir.¹³⁸ Metin 'Şima nameyê xu ra şeş çiyon dı suez bîdên mı, ez zi bena kefile şima yê Cenneti' (Siz kendi adınıza altı şeyde bana söz verin, ben de sizin Cennet kefiliniz olayım) şeklinde çevrilmiştir. Arapça *ضمن* sözcüğü *garanti vermek, temin etmek, kefil olmak* anlamlarına gelmektedir.¹³⁹ Metinde iki defa geçen bu sözcüğün ilkinin *garanti vermek*, ikincisini *kefil olmak* şeklinde çevirmek uygundur. Çevirinin 'Şima nefse xo ser o şeş çiyon de garantî bidê min, ez zî seba şima cenetî ra kefil biba' (Siz kendi adınıza altı şeyde bana garanti verin, ben de sizin için cennete kefil olayım) şeklinde olması daha uygundur. Son kısım 'destonê xu heromi ra kaş bikerên' (ellerinizi haramdan (sürüyerek) çekin) şeklinde çevrilmiştir. *Kaş kerdene* fiili *sürüyerek çekmek, sürüklemek* anlamlarında kullanılır.¹⁴⁰ Çevirinin 'destanê xo heraman ra biancê' (ellerinizi haramdan çekin) şeklinde olması daha uygundur.

Otuz sekizinci hadis şûradan/danışmadan bahsetmektedir.¹⁴¹ Çeviride konuyu açıklamaya yönelik bazı eklemeler vardır. Asıl metinde sadece bir öneri varken metin 'Ruej herbê Bedir mı Pêğemberi (a.s.) rê dı hebi teklifi berdi u wırdi heme zi qebul kerdi' (Bedir Savaşı günü Peygamber'e (a.s.) iki öneri sundum, O da her ikisini kabul etti) şeklinde çevrilmiştir. Bu, metne sadakat açısından bir sorundur.

Otuz dokuzuncu hadiste¹⁴² sadaka-i câriye vurgulanmaktadır.¹⁴³ Hadis 'Yo bısilmone eg yo lê cena de yon zi yo zireat romıt, cı ra yo têr yaxut zi yo inson, weyaxut zi yo heywan bıwero, qê ê bısılmoni beno sedeqe' (Bir Müslüman eğer fidan ekerse ya ziraat sürerse, ondan bir kuş yahut bir insan, veyahut bir hayvan yerse, o Müslüman için sadakadır) şeklinde çevrilmiştir. Açıklayıcı bazı ifadeler metne eklenmiş ama hadisteki bazı ifadeler çevrilmemiştir. Metnin 'Eke yew bawermend şitilêk daçikno¹⁴⁴ yan mehsûlêk bikaro;¹⁴⁵ ey ra mîlçikêk, însanêk yan heywanêk biwero ancax seba ey -çınayox û ronayoxî- beno sedeqeyêk' (bir Müslüman bir ağaç diker yahut bir şey eker de bundan bir kuş, insan veya hayvan yerse, o ancak ona sevap olur) şeklinde çevrilmesi sadakat ve uygunluk açısından daha doğru bir tercihtir.

Kırkinci hadis¹⁴⁶ şükür ve teşekkür kavramlarını işlemektedir.¹⁴⁷ Metin 'Êyi ki inson rê şıkır u teşekur nêkeni, Homayê pili u Celili rê zi şıkır nêkeni' (İnsanlara şükür ve teşekkür etmeyenler, Büyük ve Celil olan Allah'a da şükür etmezler) şeklinde çevrilmiştir. Çeviride yapısal tutarsızlıklar vardır. Asıl metinde kullanılan yapı tekidir ama çeviride çoğul kullanılmıştır. *İnsanlar* anlamına gelen *الناس* sözcüğü de çoğul olmalıdır.¹⁴⁸ Arapça *شكر* sözcüğü Allah'a yönelik *şükür*, insanlara yönelik *teşekkür* anlamlarını içerir.¹⁴⁹ Kavramların bağlamını doğru yansıtarak metnin 'Oyo ke însanan rê teşekur nêkeno, Homayo ezîz û celîlî rê

¹³⁷ İbni Hanbel, 37/417 (No. 22756).

¹³⁸ Baynal, *Çoras Hedis*. 84.

¹³⁹ Fîrûzâbâdî, "demene", 784.

¹⁴⁰ Şenates, "kaşbîyayene", 922.

¹⁴¹ Baynal, *Çoras Hedis*. 86.

¹⁴² Müslim, "Musakat", 12 (No. 3973).

¹⁴³ Baynal, *Çoras Hedis*. 88.

¹⁴⁴ Fîrûzâbâdî, "herese", 279.

¹⁴⁵ Fîrûzâbâdî, "zeree", 558; Mutçalı, "zeree", 394.

¹⁴⁶ İbni Hanbel, 17/380 (No. 11280).

¹⁴⁷ Baynal, *Çoras Hedis*. 90.

¹⁴⁸ Mutçalı, "nas", 885.

¹⁴⁹ Fîrûzâbâdî, "sekere", 700.

zî şukur nêkeno' (İnsanlara teşekkür etmeyen, Allah'a da şükür etmez) şeklinde çevrilmesi asıl metne daha uygundur.

Sonuç

Kırk hadis derleme ve yazma geleneği, İslâm dünyasında köklü bir geçmişe sahip olup, farklı dönem ve coğrafyalarda yaygın bir uygulama alanı bulmuştur. Zazaca'da kırk hadis derlemek ve yayımlamak ise hem dilsel hem de ilmî açıdan ciddi bir birikim ve çaba gerektiren bir iştir. Bu bağlamda, tüm eksiklerine rağmen Baynal'ın *Çoras Hedis* adlı eseri, değerli bir girişimin ürünü olarak öne çıkmaktadır. Baynal'ın Zazaca olarak kaleme aldığı bu eser, özellikle Zaza toplumu içerisinde hadis kültürünü yerelleştirme çabası bakımından dikkate değer bir örnektir. Ancak eser, hadis ilmi açısından değerlendirildiğinde bazı temel zayıflıklar barındırmaktadır. Klasik hadis usûlüne göre, bir rivayetin kabul veya reddinde sened yapısı belirleyici bir role sahiptir. Ravilerin güvenilirliği ve seneddeki kopukluklar (örneğin irsal, inkıta, tedlîs vb.) değerlendirilmeden herhangi bir hadisin sıhhat derecesi hakkında kesin bir hükme varmak mümkün değildir. Bu bağlamda, eserin ilmî yeterliliği hadis usûlü açısından sınırlı kalmaktadır. Ayrıca eserde yer alan hadislerin tahririne dair sistematik bir yöntem izlenmemiştir. Hadislerin hangi temel kaynaklarda (örneğin Buhârî, Müslim, Tirmizî vb.) geçtiği, hangi lafızla rivayet edildikleri ve sıhhat derecelerine dair bilgiler ya hiç verilmemiş ya da düzensiz biçimde sunulmuştur. Hadislerin sahih, hasen, zayıf veya mevzû oluşlarına ilişkin bir değerlendirmenin yapılmamış olması da eserin önemli bir eksikliği olarak göze çarpmaktadır. Çalışma, Christiane Nord'un çeviri kuramı çerçevesinde değerlendirilmiş; çeviri metni sadakat, uygunluk ve hedef odaklılık ilkeleri doğrultusunda ele alınmıştır. Baynal, hadis metinlerini Zazacaya çevirirken, metni yeniden yazılı forma kavuşturmuş ve Zazacanın din dili olarak kullanılmasını önceleyen bir motivasyonla hareket etmiştir. Ayrıca Baynal'ın hadis külliyyatından kendi belirlediği rivayetleri seçerek çeviriye dâhil etmesi, çalışmasına belirli bir orijinallik kazandırmaktadır.

Nord'un işlevselci çeviri kuramı çerçevesinde, çevirmenin en temel sorumluluklarından biri, kaynak metnin yazarına ve hedef metnin alıcısına karşı sadakati korumaktır. Baynal, eşdeğerlilik ilkesini esnek biçimde uygulayarak, hedef kitle için daha anlaşılır veya kabul edilebilir bir metin üretmeyi tercih etmiştir. Bu tutum, işlevsel açıdan kısmen olumlu sonuçlar doğursa da, sadakat ve hedefe uygunluk ilkeleri açısından sorunlar ortaya çıkmıştır. Çeviri; erek dilde anlaşılabilirlik ve akıcılık bakımından olumlu unsurlar taşımakla birlikte, kaynak metne bağlılık, anlam sınırlarının korunması ve çeviri tutarlılığı açısından sadakat ilkesine bağlı kalmamıştır. Çevirmen, metne yer yer müdahale etmiş, kendi yorumunu katmış ve kavramların bağlamsal karşılıklarını tam olarak yansıtamamıştır. Metinler arası çevirilerde anlamı anlaşılır kılmak amacıyla yapılan müdahaleler yer yer metnin lafzî sadakatinden uzaklaşılmasına sebep olmuştur. Bazı çevirilerde açıklayıcı ifadeler eklenmiş, fakat bu eklemeler metin dışı olduklarına dair herhangi bir uyarı ile belirtilmemiştir. Ayrıca, hadislerdeki bazı kavramların bağlamlarına uygun şekilde çevrilmediği görülmüştür. Çevirmen daha çok hedef odaklı davranmış, çevirinin hedef kitlesi olan Zazaların anlaması için metne ekleme-çıkarmalar yapmıştır. Baynal'ın sözcük tercihlerinde de bazı sıkıntıların olduğu söylenebilir. Bazı tamlamaların hatalı kurulduğu, sözdiziminde yanlış anlamaya yol açacak anlam genişletmelerinin olduğu görülmektedir. Metnin özgünlüğüne zarar veren bu yanlışlıklar, uygunluk ve metne sadakat ilkelerinin çeviride işletilmesine engel olmuştur. Baynal'ın eseri, Zazacada kırk hadis geleneğini inşa etme açısından önemli bir adım olsa da çevirinin temel kuramsal ilkeleri açısından eksikler barındırmaktadır.

Çoras Hedis adlı eser, Zazaca kırk hadis geleneği açısından mühim bir çaba olmakla birlikte, hadis ilminin temel ilkeleri açısından bazı eksiklikler barındırmaktadır. Eserde yer alan hadislerin sıhhat dereceleri tespit edilmeli, sened analizleri yapılmalı ve metinler daha titiz bir dirayet tenkidine tabi tutulmalıdır. Ayrıca çeviri sürecinde hem metne sadakat hem de kavramların bağlamsal uygunluğu korunmalı; yorumlayıcı müdahaleler açık biçimde belirtilmelidir. Bu tür çalışmaların, bölgesel dil ve lehçelerde hadis literatürünün gelişimine katkı sağlayabilmesi için, öncelikle ilmî yeterliliği önceleyen ve metodolojik bakımdan sağlam temellere dayanan bir yaklaşım çerçevesinde hazırlanması elzemdir.

Beyanname

- 1. Finans/Teşvik:** Yazar, çalışmada herhangi bir finans/teşvik kullanılmadığını beyan etmektedir. / The author, declare that no funding/incentive was used in the study.
- 2. Çıkar Çatışması:** Yazar, çalışmada herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedir. / The author, declare that there is no conflict of interest in the study.
- 3. Etik Beyan:** Yazar, bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulduğunu beyan etmektedir. Bu araştırma için Etik Kurul İzni gerekmemektedir. / The author, declare that research and publication ethics have been followed in this article. Ethics Committee Approval is not required for this research.

Kaynakça

- Aclûnî, İsmail b. Muhammed b. Abdulhadi. *Keşfu'l-hafâ ve'l-müzîlû'l-ilbâs*. Beyrut: Mektebetu'l-Asriyye, 2000.
- Afşin, Mela Ahmet-el-Amidi, Mela Zeynelabidin. *Tercuma Erbeîna İmam Newewî*. Diyarbakır: Mektebetu Seyda, 2016.
- Baynal, Mela Faruq. *Çoras Hedis*. İstanbul: Neşirxaneyê Vir, 2021.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm. *Sahîh'u'l-Buhârî*. nşr. Muhammed Alî el-Kutb ve Hişam el-Buhârî, Beyrut: el-Mektebetu'l-Asriyye, 2008.
- Çelikleş, Sami. *Wergera Edebî Di Kurdî De: Dahûrandinek Li Dor Modela Wergere Ya Christiane Nordê*. Bingöl: Bingöl Üniversitesi, Yaşayan Diller Enstitüsü, Doktora Tezi, 2024.
- Çelikleş, Sami - Ertekin, M. Zahir. "Dahûrandina Wergera Kurdî Ya Heft Haikûyên Jack Kerouac Li Dor Modela Analîza Tekstê Ya Wergere-Navend A Christiane Nordê". *Kurdiyât 2024/10* (2024).
- Dilovan, Selman. *Çil Hedîs*. İstanbul: Nûbihar Yayınları, 1999.
- Doskî, Tehsîn İbrâhîm. *Çil Hedîsên İmam Newewî Wergêran û Şîrovekirin di Gel Temamiya wan ya İbn Recebê Henbel*, y.y. 2011.
- Dündar, M. Said. *Pertewa Çil Hedîsan*. İstanbul: Nûbihar Yayınları, 2012.
- Ebdo, Sêfidîn Ehmed. *Ferhenga Ronak Kurdî-Erebî Bi Zarava Kurmancî*. Dimeşq: Daru'z-Zeman, 2007.
- Ebû Davud, Süleyman b. el-Eş'as b. İshak el-Ezdî es-Sicistânî. *Suneni Ebi Davud*. nşr. Salih b. Abu'l-Aziz b. Muhammed b. İbrahim Al eş-Şeyh, Riyad: Daru's-Selam li'n- Neşr, 1999.
- Ebû't-Tâhir Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb b. Muhammed, Fîrûzâbâdî. *el-Kâmûsü'l-muhtâ*. Beyrut: Daru'l-Marife, 2011.
- Erkan, Arif. *Arapça-Türkçe Büyük Sözlük*. İstanbul: Yasin Yayınevi, 2006.
- Grûba Xebate ya Vateyî. *Türkçe-Kırmancca (Zazaca) Sözlük Ferheng-Kirmanckî (Zazakî)*. İstanbul: Vate Yayınları, 2019.
- Ğewri, Abdulmacid. *Mu'cemu'l-mustelehati'l-hedis*. Dimeşq-Beyrut: Daru İbni Kesir, 2007.
- İbni Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed. *Müsnedü'l-İmamî Ahmed b. Hanbel*, thk: Şuayb el-Arnaût vd., Beyrut: Müessesü'r-Risale, 2001.
- İbni Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd Kazvîni. *Sunenu İbni Mâce*. nşr. Salih b. Abu'l-Aziz b. Muhammed b. İbrahim Al eş-Şeyh, Riyad: Daru's-Selam li'n- Neşr, 1999.
- İsfehani, Rağîb. *Müfredât Kur'ân Kavramları Sözlüğü*. İstanbul: Çıra Yayınları, 2010.
- Kalaç, Rıdvan. "el-Ermeyûnî (ö.958/1551) ve İhlâs Sûresi'nin Faziletine Dair Kırk Hadisi". *e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi/Journal of Oriental Scientific Research (JOSR)* 10/4 (22) (Aralık 2008), 1276-1305.
- Kanarya, Bayram. "Kürtçe Telif Edilen Hadis Müktesebatı Üzerine". *Kürtçede İslami İlimler*. Van: Peywend Yayınları, 2021.
- Karahan, Abdülkadir. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Ankara: TDV Yayınları, 2022.
- Kırkan, Ahmet. "Çewres Hedîs". *Nûbihar* 118 (2012).
- Muslim, Ebu'l-Huseyn Muslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî. *Sahîh'u'l-Muslim*. nşr. Salih b. Abu'l-Aziz b. Muhammed b. İbrahim Al eş-Şeyh, Riyad: Daru's-Selam li'n- Neşr, 2000.
- Mutçalı, Serdar. *Arapça-Türkçe Sözlük*. İstanbul: Dağarcık, 2013.
- Nesaî, Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb b. Alî. *Suneni Nesai*. nşr. Salih b. Abu'l-Aziz b. Muhammed b. İbrahim Al eş-Şeyh, Riyad: Daru's-Selam li'n- Neşr, 1999.
- Nord, Christiane. *Text Analysis in Translation, Theory Methodology, and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis*. Amsterdam: Amsterdam Publikationen zur Sprache und Literatur, 1991.
- Penrice, John. *Kur'ân Sözlüğü*. İstanbul: İşaret Yayınları, 2010.

- Raková, Zuzana. *Çeviri Kuramları*. Dijital: Yusuf Polat Yayınevi, 2016.
- Stolze, Radegundis. *Çeviri Kuramları -Giriş-*. İstanbul: Değişim Yayınları, 2013.
- Şenates, Şaban. *Ferhengê Zazakî*. İstanbul: Nûbihar, 2022.
- Tarînî, Molla Burhan. *Çil Hedisên Qudsî*. Diyarbakır: Mektebetu Seyda, 1435.
- Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre (Yezîd) b. Musa. *Câmi' u't-Tirmizi*. nşr. Salih b. Abu'l-Aziz b. Muhammed b. İbrahim Al eş-Şeyh, Riyad: Daru's-Selam li'n- Neşr, 1999.
- Yıldırımçakar, Ziyattîn. *Weger Wek Kirineke Çandî*. Van: Peywend Yayınları, 2021.